N°. 19. Donderdag 24 Juli 1902. 2de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel			f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels		.	- 0.09
»	»	» 1000 »	- 0.08
»	»	» 3000 »	- 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie", en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, *Voorzitter der Redactiecommissie*, **7a Heerengracht**, of den *Secretaris*, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., **43 Conradkade**, beiden Den Haag.

Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" **Haagpoort 4**, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éénS schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan allen wordt gratis het Weekblad toegezonden.

Om lid te worden vulle men onderstaand formulier in, en zende het aan het bureau der Vereeniging, Heerengracht 4 Den Haag.

De ondergeteekende ……………………

wonende te …………………… *wenscht*

donateur-trice / lid *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van*

f ……………

…………… den …………… 190

Handteekening:

Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.

Voor den noodlijdenden Javaan.

Rest in kas op 17 Juli.	f	731.18
In de afgeloopen week ontvangen:		
Van *Egnal* den Haag	-	25.74
Door bemiddeling van een der leden van het Bestuur onzer afdeeling Amsterdam:		
Van A.	-	35.—
» D.	-	25.—
» G.	-	45.—
» E.	-	5.—
» N.	-	40.—
» X.	-	25.—
» Y.	-	25.—
» Leden van het Delftsche Studentenkorps	-	44.—
» Mr. F. S. Op ten Noort, Burgemeester van Ede, vervolg collecte	-	33.54
totaal . .	f	1034.46
Postwissel van f 1000 op zicht aan het Bestuur der afdeeling N.-Indië	-	996.35
Rest in kas op Juli . .	f	38.11

Met voldoening wijzen wij er op, dat de ijver van hen, die met ons voelen voor den op Java heerschenden nood, ons heeft in staat gesteld op nieuw f 1000 naar Batavia over te maken, terwijl, zooals wij trouwens reeds hebben vermeld, alleen te Rotterdam, door onze afdeeling aldaar, f 3650 werd bij elkaar gebracht en naar Java verzonden.

Wij verheugen ons daarover en wij blijven *op meerderen steun rekenen* omdat, zooals dit ook uit de in dit blad opgenomen O.-Indische berichten blijkt, de nood nog lang niet is geweken, terwijl de thans op nieuw heerschende cholera, het getal ouderlooze kinderen nog zal vergrooten, die in de Witte-Kruis-Kolonie van *van Emmerik* een liefderijk tehuis en goede leiding vinden.

In het B. Nieuwsbl. van 23 Juni staat het een en ander over de oprichting dier kolonie, dat door van E. is geschreven en waarvan wij voor onze lezers het voornaamste hieronder doen volgen:

„Het is ongeveer een maand geleden sedert wij ons in de Witte Kruiskolonie vestigden. Op ultimo April was de plaats nog zoo goed als een *volslagen* wildernis.

Van de inkomsten en uitgâven tot primo dezer heb ik behoorlijk rekenschap gegeven aan den resident van Semarang.

Van *afzonderlijke* personen ontving ik sedert het bekend worden van de oprichting der kolonie tot 1 Juni de volgende bijdragen:

Van den heer Bn. V. A.	f	20
» mevrouw Br.	-	50
» den heer A. d. l. P.	-	25
» dr. N. N.	-	10
» freule C.	-	25
» mevrouw V.	-	30
» mevrouw de J. Ch.	-	10
» de jongeheeren de W.	-	10
» den heer v. d. L.	-	15
» den heer Br.	-	10
» de heeren de W. en H.	-	20
» den heer de W. V. W.	-	25
te zamen	f	240

Let wel, dat dit slechts de giften zijn, ontvangen tot en met ultimo Mei, van *afzonderlijke* personen.

Ofschoon ik reeds aan allen persoonlijk en schriftelijk mijn dank betuigde, voel ik behoefte om dit hier nog eens te doen. In verband met de groote behoeften van de kolonie welke nu reeds ruim driehonderd zielen telt, schijnt f 240 geen groot bedrag, doch het ongevraagd, op eigen initiatief geven en zich de moeite getroosten om postwissels te nemen en brieven aan te teekenen, komt mij voor een bij uitstek verblijdend verschijnsel te zijn. Zij, die in philantropische richting werkzaam zijn, zullen het daarin geheel met mij eens zijn.

Voorts een woord van hartelijken dank aan de Vereeniging Oost en West, het Dames-comité te Batavia en de Vereeniging van assistenten te Deli voor de royale wijze, waarop zij ons in staat stelden de hongerigen te voeden en de eerste groote moeilijkheden, verbonden aan de vestiging der kolonie, te boven te komen.

Ook zijn wij zeer erkentelijk voor de betoonde belangstelling. Wij hebben zeer vele Europeesche bezoekers gehad, waaronder de assistent-resident en de controleur van Salatiga. Allen waren hartelijk belangstellend en toonden hun sympathie met raad en daad.

De kolonie is nog in haar allereerste stadium. Geleidelijk wordt alles meer op regel gebracht; de kinderen gaan reeds zooveel mogelijk op school en worden aan arbeid gewend, de herstelden en aangesterkten zijn allen aan het werk; de beschikbare grond wordt gereed gemaakt voor cultuur, een groote stal voor de vetweiderij wordt gebouwd, een hospitaaltje is reeds klaar enz.

Onder de bezoekers, die bijzonder vermeldiug verdienen zij o. a. de patih van Grobogan en later de regent van Semarang, die uren lang met een inspectie der kolonie zijn bezig geweest. En, lest best, de resident van Semarang die op 13 dezer, vergezeld van den assistent-resident, den controleur en den patih van Salatiga onverwacht in de kolonie verscheen, alwaar mr. baron van Heeckeren met echtgenoote en dochter reeds aanwezig waren.

De bezoeken van dr. Wijn en den dokter-djawa worden zeer door ons gewaardeerd en komen den zieken ten goede.

Behalve aan de ingezetenen van de kolonie werd gedurende de maand Mei 1950 maal hulp verleend aan hulpbehoevende Javanen."

Tentoonstelling van Inlandsche Nijverheid en Kunstnijverheid,

te Batavia—Weltevreden.

Die tentoonstelling, welke nu al weder tot het verleden behoort, was volgens de berichten, die wij daaromtrent van het Bestuur der Afd. Ned.-Indië ontvingen, in weing opzicht een succes.

De beperkte ruimte in dit weekblad laat niet toe, alles over te nemen, wat H., de verslaggever van het *Bat. Nbl.*, er van meêdeelt; wij doen er slechts de volgende grepen uit:

«In de *eerste* zaal wordt voornamelijk **oud koper** tentoongesteld. De aanblik is overweldigend en het schijnt niet mogelijk, met een enkelen oogopslag een overzicht van het geheel te krijgen. En toch is het een geheel, dat hier met opoffering van veel moeite, tijd en geld bij elkander werd gebracht, een wonderbaar geheel, dat effect maakt.

«Dadelijk valt op te merken, dat hier veel aan de oppervlakte is gewerkt. De graveernaald heeft slechts eventjes het metaal aangeraakt. Het ciseleerwerk is niet diep, maar de lijnen verraden de hand van den kunstenaar en de motieven dragen een echt Oostersch karakter. Sommige stukken zijn stemmig ingelegd met zwart (golo), dat de eentonigheid van het geel breekt. Zoo zijn ook gewerkt de vele candelabers, die op sierlijke wijze overal tegen de muren zijn opgehangen. Enkele zeer kostbare zijn *en relief* gewerkt. Bijzonder mooi en zeldzaam is n°. 182 van den catalogus, in den vorm van een *garoeda*, maar de prijs: f 150, zal zeker afschrikken.

«Intusschen is de collectie candelabres zoo groot en zoo verschillend, zoowel wat vorm als prijs betreft, dat het liefhebbers niet moeilijk zal vallen een keus te doen.

«Een aardig groepje vormen de uit zandsteen gekapte **bloempotten** van *Keboemen* en *Karanganjer*, in den hoek bij het bureau van «Oost en West». Meerdere van die sierlijke modellen vinden wij tusschen de lange rij palmen. Deze bloempotten, naar ik meen te Batavia onbekend, zijn ingezonden door den heer Van Lawick van Pabst en ik twijfel er niet aan, of hij zal er succes mede hebben. Als ik eene voorspelling mag wagen, is het deze, dat de vormlooze potten, die thans de Bataviasche woningen heeten te sieren, spoedig vervangen zullen worden door Wadas-potten, welke, sierlijk van vorm en lijnen, meer passen in eene Indische omgeving.

«Van de *tweede* zaal, die van het **nieuw koper**, is de eerste indruk nog meer overweldigend door grooter schittering.

«De vormen en lijnen bekoren ons oog en de voorwerpen zijn meer in overeemnsteming met de behoeften van den Europeaan. Ook de bewerking is rijker. Het ciseleerwerk is veel duidelijker.

«Het eerst trekt bij den ingang mijn aandacht n°. 367: Een paar groote bloempotten met bolle ribben, rijk geciseleerd, nieuwerwets van vorm; prijs: f 40 per stuk. Daaronder een aardige sigarenkoker, die in een geheel nieuwerwets gemeubeleerde zaal haar effect niet zou missen.

«Een eenig mooie collectie sirihdoozen trekt de aandacht. Op dezelfde tafel staan onder n°. 377 tweeëntwintig gelijkvormige bloemvazen van f 5 het stuk, zoodat hier zelfs de zuinigste huismoeder aan haar verlangen naar een enkele herinnering aan deze tentoonstelling kan voldoen. Boven dit alles hangt een rijke verzameling sarongs tegen den muur, meest inzendingen van inlanders.

«Thans kan ik geen weerstand bieden aan de verleiding om in den hoek een oogenblikje uit te rusten op de gemakkelijke hoekbank met keurige étagères boven de rugleuning, waarop als versiering vier groote en vijf kleine bloemvazen prijken. Dit is een deel van de fraaie inzending van »Oost en West" op bestelling vervaardigd door *Pak Ras*, zeker een van de knapste werklieden in het Soerabaiasche.

«Van de bank heeft men een mooien aanblik op de collectie weefsels aan de overzijde, die schitteren door het gouddraad, dat er met kunstenaarshand is ingeweven. Zij zijn op meesterlijke wijze geschikt tot een geheel, dat de fraaiste kleurschakeeringen vertoont.

«Twee groote kwispedoors, neen, laat ik ze liever sierlijke bloemvazen noemen, houden trouw de wacht naast een dito van geheel nieuwerwetschen vorm, welke als tafelversiering in een groot salon op zijn plaats zou wezen; het zijn de nummers 224 en 367.

«En wat wij verder op die étagère bewonderen is alles van Europeeschen vorm, maar altijd weder met echt oostersche motieven. Het is eigenlijk een compleet stel ter versiering eener groote zaal, artistiek, maar ook kostbaar.

«Zie bijvoorbeeld eens dat eenig mooie schenkkannetje, nr. 371, en de vazen daarbeneden, nr. 37.

«Ik sta een oogenblik stil bij het zware, met eenvoudige lijnen versierde schaakbord, waarop prinsen en prinsessen vreedzaam naast elkander verwijlen om straks slag te leveren.

«Dit is een inzending van den heer Max Eleischer. De Soendanees *Joeng* heeft het vervaardigd».

Dan gewaagt de verslaggever van de kunstig gedreven wandversiering, door den *Regent van Limbangan* ingezonden; van eene verzameling weefsels, inzending der maatschappij «Voorwaarts»; van een kleine collectie koper, door den heer van Lawick van Pabst in uitdragerswinkels te Batavia verzameld en een andere inzending van dien heer, bestaande uit een eenvoudig en toch smaakvol ameublementje (inl. maaksel) van gevlekte bamboe.

FEUILLETON.

Over kopergiet- en zilversmeedkunst der Javanen.

Lezing gehouden in het tentoonstellingsgebouw van „Oost en West" op 14 Juni 1902, door J. E. Jasper.

Dames en Heeren!

Wanneer ik u zou binnen leiden in de werkplaatsen van den Javaanschen kopergieter en van den Javaanschen zilversmid, over wier kunst ik het nu hebben zal, dan zou ik u zeker te voren de mededeeling doen, dat men er alles in onzindelijken, verwaarloosden staat zal aantreffen, en dan zou ik u verzoeken u niet al te veel voor te stellen van de inrichting van zulke werkplaatsen, opdat u bij het aanschouwen van de techniek al te groote teleurstellingen worden bespaard.

Soms moet ge bukkend binnentreden door een lage deur, of hebt ge u te wringen achter een half vergane »*keré*«, voordat ge in het zwakkelende schemerlicht, in een groezelig krotje, het een en ander kunt onderscheiden van een geregeld bedrijf.

Over den killen aarden vloer liggen in een chaos vormen, modellen, instrumenten verspreid; de wanden der werkplaatsen, waarin zich tevens keuken en slaapplaats bevinden, zijn glimmend-zwart doortrokken van rook; over dwarsbamboes hangen slieren van roetvuil heen, en in de donkerste hoekjes liggen de stapels van ijzeren, houten en koperen artikelen, die er als versleten zijn weggegooid.

Meubels treft men er nagenoeg niet aan; de ruwe houten banken, die bij de primitieve vormsinstrumenten staan, zijn vuil en oud; uit den zeer eenvoudigen oven dwarrelt telkens een ijl wolkje van asch opwaarts, zoo dikwijls een vlaagje wind binnen strijkt door de reten van het rottende dak; tusschen de bamboezen gebinten, bestoft en besmeerd, steken hier en daar stukjes touw, lapjes goed, brokjes metaal, en door het donkere huisje walmt soms een voor de oogen scherpe smook, die er is opgegolfd uit keuken en werkoven.

In zoo'n dikwijls gore, onvriendelijke omgeving, in die mysterieuze donkerte achter zwijgend-neerhangende *keré* werkt de Javaansche artist.

Nooit werkt hij geregeld voort; wanneer we hem heel, heel rustig en kalm, als zonder eenige noemenswaardige moeite, zijn beenen gestrekt over den vloer of kruiselings onder zich, zien peuteren en wriemelen aan een brok koper of een stuk zilver, dan bevangt ons een gevoel van gemak, dan voelen we iets prettigs, om lang te blijven kijken naar het prutsige gedoe van den arbeider, die zich gewoonlijk door niemand, door niets storen laat.

In zoo'n omgeving van kilheid werkt de Javaansche artist met een bescheidenheid en tevredenheid, die een plotselinge sympathie voor hem doen opwekken.

Hij zal bij uw binnenkomen niet dadelijk opstaan en zeggen: „Kijk eens hier, heer, dit heb ik gemaakt", hij zal u niet het voorwerp toonen, waaraan hij juist bezig was te tikken, vijlen, schaven of polijsten; en juist daardoor komt het den bezoeker in den beginne voor, dat hij werkt zonder eenig artistiek gevoel.

Maar bij een nadere bestudeering van zijn aard, bij een nadere kennismaking met zijn werkwijze, komt men tot de overtuiging, dat het artistiek voelen voor edele, onvervalschte, eigen kunst wel degelijk in hem zit, al is het dan ook intuïtief en niet enthusiast.

Bij uw binnenkomst staat hij wel op, wordt misschien een beetje bedremmeld en aarzelend van beweging, omdat hij nog zelden of nooit van een in zijn werk belangstellenden Europeaan bezoek heeft gehad; hij zal zijn baadje, verfrommeld en vervuild, dagelijks te gebruiken kleedingstuk, dat boven hem aan een roestig spijkertje hing, aantrekken, en met een even kniegebuig zal hij zijn groet, bedeesd-glimlachend uitstamelen, om dan weer doodbedaard plaats te nemen bij zijn instrumenten en instrumentjes.

En te meer verbaast ge u, als straks zijn werk klaar is, en uit de gore, onzindelijke, onvriendelijke omgeving van des kunstenaars krottig atelier een stuk komt, dat niet overtroffen wordt door Europeesch fabricaat.

Uit dergelijke werkplaatsen zijn de koperen voorwerpen afkomstig, welke in de zalen van deze school zijn geëxposeerd, en al moge ook een enkele persoon botweg beweren, dat bij Inlandsche nijverheid, zooals deze hier is tentoongesteld geworden, nog van geen kunst sprake kan zijn, het blijft zoo zeker als twee maal twee vier is, dat in Inlandsch kopergietwerk, ciseleer,- batik- en weefwerk, vlechthoutsnij-, goud- en zilversmeedwerk, enz. pure, naïeve kunst zit, veel te hoog om begrepen te worden door den onbenulligen prozamensch!

Het zou mij te ver voeren, zoo ik hier ging uitweiden over de middeien, welke toegepast moeten worden om de Inlandsche kunstnijverheid met het oog op een eventueele toename van het debiet der door Inlanders gemaakte voorwerpen geheel op te heffen uit haar geleidelijk verval; met een enkel en juist woord is hierover gewaagd door den hooggeachten president van de afdeeling „Nederlandsch-Indië" der vereeniging „Oost en West", den heer van Lawick van Pabst, in diens rede bij de opening dezer tentoonstelling.

Door enkelen wordt wel eens beweerd, dat door het invoeren van nieuwe vormen in de Inlandsche kunstnijverheid deze belangrijk zal worden benadeeld, doch veelal wordt hierbij het onderscheid tusschen vormen en patronen uit het oog verloren.

Dat de patronen, de teekeningen van het batikwerk b.v. den Inlander uit prentjes van Europeesche modebladen worden opgedrongen, wat helaas veel in Pekalongan gebeurt, het batikland bij uitnemendheid — indien ik het zoo noemen mag — is iets, wat ten sterkste dient te worden afgekeurd, en waardoor de kunst zal worden bedorven, maar bij een standvastige doorvoering van de zuiver-Inlandsche motieven zal het voor de batikkunst geenszins schadelijk zijn, wanneer de vorm van een saroeng of kain, in het belang van het debiet, nu en dan gewijzigd wordt in dien van tafellooper, gordijn, stoelkleedje of draperie.

In de batikkunst is het patroon hoofdzaak, de vorm bijzaak; in het eerste mag hoegenaamd niets veranderd worden. Wie het tegendeel beweert, kent den Inlander en zijn kunst niet, veel minder de geschikte middelen, om den verslappenden arbeid van den inboorling weer aan te moedigen en om aan zijn nijverheid een krachtige uitbreiding te geven.

Evenzoo zal er de kopergietkunst niet onder lijden, wanneer sommige nieuwe vormen, geleidelijk, met smaak en overleg worden ingevoerd, mits de ciseleerkunst blijve, wat zij altijd geweest is, mits de eeuwen lang gebruikte en van de Hindoes overgenomen ciseleermotieven steeds de teekeningen mogen blijven voor den ciseleur.

Ook daarin zijn wijzigingen, complicaties, vereenvoudigingen waar te nemen, doch die zijn er in aangebracht naar den eigen en onbeïnvloeden smaak, naar de eigen naïeve inzichten van den Inlandschen, in eigen kunst geboren en opgevoeden artist.

Niettemin blijft hier en daar ook bij den Inlander de neiging bestaan, om zelfs in de patronen Europeesche kunst op te nemen; tegen deze banaliteit dient natuurlijk streng te worden gewaakt door degenen, die zich geroepen achten de belangen van den Inlandschen arbeider met woord en daad voor te staan.

Dat bij de aanmoediging van Inlandsche kunstnijverheid leiding noodig is en dat het hoogst wenschelijk is, alle onderdeelen van die nijverheid goed te kennen, om niet dan met overleg en zonder eenige overdrijving in den hechten sleur van de adat, waarin de werkman zijn primitieve instrumenten hanteert, te kunnen ingrijpen, is iets, dat

In het *derde* locaal vindt men de fraaiste voorwerpen: «Een groote houten bank van oud-bataviaasch maaksel lokt tot rusten en deze kamer heeft iets van een vertrek uit een oostersch tooverpaleis. Het is er niet te vol en toch zoo rijk, zoo vreemd, zoo wonderbaar. Wat een kleuren! Wat een schittering! Terzijde, naar voren, staat een antiek ameublement, oud-bataviaasch, de tafel spaarzaam versierd met een donker, stemmig weefsel, waarop vreemdsoortige menschenfiguren zijn geschilderd, daarop een enkel stuk koper, dat zacht glimt op den donkeren ondergrond.

«Maar al spoedig wordt het oog getrokken naar de mooie *poewadé* (troonzetel voor een bruidspaar) door onzen Bataviaschen kunstenaar *Ekowinangoen* vervaardigd. Hoe eenig mooi en zuiver van lijnen is dat snijwerk, wat een rijkdom van motieven, zinnebeeldige voorstellingen uit de heldensagen! Het is als of de kunstenaar zijn geheele ziel heeft gelegd in dit mooie stuk. En dan te weten, dat hij er aan heeft gewerkt gedurende zijn ledige uren, in een eenvoudig huisje, met primitieve gereedschappen.

«Dàar, tegen den voormuur, ziet men het hooggeroemde **houtsnijwerk uit Japara**. Daaronder twee fraai gebeeldhouwde kolommen, waarop de heer *Römer*, van *Soerabaia*, de gelegenheid heeft gegeven, een paar koperen vazen te plaatsen, die een wondermooi effect maken.

«Thans zijn wij tot de **gouden en zilveren voorwerpen** genaderd.

«Het is een fraaie inzending van lijf- en lijksieraden, uit alle deelen van den archipel bij elkander gebracht. De heer *Zimmerman* heeft er schatten aan besteed, twintig jaar lang, maar hij mag er ook trotsch op zijn.

«Daarna staan wij nog een poosje stil bij het glazen kastje op de tafel, waarin zich het kostbare met goud gemonteerde wapen bevindt, door den *Regent van Tjiandjoer* ingezonden; verder heerlijk snijwerk, als kant zoo fijn, in ivoor, een jachttrofee in been, een versierde wapenscheede, alles even fraai bewerkt».

Van een **theeservies**, door de Raden Ajoe van *Tasik-malaja* ingezonden, zegt verslaggever:

«Het is geheel van **klapperdoppen,** fijn gepolijst.

Het zilveren beslag staat beeldig op het zwart bruin en het is werkelijk een mooi stuk, dat de gelukkige bezitster zeker voor geen schatten zou willen missen».

En dan gewaagt hij nog van eenige andere kunstproducten van den boven reeds genoemden *Ekowinangoen*, nl. een paar beschilderde *tafelbladen*, die zelfs door Europeesche kunstenaars geroemd worden; de met wajanggroepen beschilderde *waaiers*, waarvan er èen, bij de opening der tentoonstelling, Mevrouw Rooseboom werd aangeboden en waarop de dames verzot waren, en... de *menu's*, met voorstellingen uit de Javaansche heldensagen beschilderd.

«En wie is nu Ekowinangoen? Een eenvoudige inlander, met een intelligent gezicht, verstandige oogen, maar overigens in alles inlander, bewijze bijv. het feit, dat hij verleden Zondag een groote *slametan* heeft gegeven op het welslagen van de tentoonstelling.

«Hij woont in Gang Chassé, in een gewoon bamboehuisje, dat hij echter op zijn wijze met allerlei snuisterijen heeft versierd. In dat huisje heeft hij ook dien mooien *poewadé* gemaakt. Met dat stuk was zijn binnengalerijtje net vol.

«Links van den ingang heeft hij zijn werkplaats, een kamertje van hoogstens 2½ meter lang en 2 meter breed.

«Een groote ruit verschaft hem het noodige licht. Op de werkbank liggen honderd en meer penseeltjes naast potjes waterverf, onder de tafel een compleet stel timmergereedschap.

«Dit is het heiligdom van den kunstenaar. Hier werkt hij af, wat hij daar buiten, in de voorgalerij, heeft ontworpen.

«Hij arbeidt met een kleinen staf van mindere kunstenaars, die hem naar de oogen zien en stipt zijn orders volgen.

«Door de goede zorgen en nasporingen van den heer Zimmermann, en laat ik niet vergeten door zijn goede leiding, is Ekowinangoen een man van gewicht geworden in zijn omgeving, een welgedaan inlander, die met zijn scholieren zeker wel zal varen bij deze tentoonstelling, evenals de knappe koperwerker van Soerabaja, *Pak Ras*, reeds rijk is geworden — altijd naar inlandsche schatting — door de tentoonstelling te Soerabaja.

Ik kan hier al dadelijk bijvoegen, dat deze tentoonstelling hem ongetwijfeld ook een zoet winstje zal afwerpen, want het koperwerk, dat hij voor «Oost en West» heeft gemaakt, wordt grif gekocht. Een groot gedeelte moet nu zelfs al nabesteld worden."

De door den heer *Sigal* (assistent-resident) ingezonden **sigarenkokers** waren dadelijk uitverkocht en *telegrafisch* werd een groote hoeveelheid bij hem nabesteld.

De assistent-resident *de Wolff van Westerrode* zond in: **portefeuilles** van bamboe-vlechtwerk, gevoerd met Javaansch papier. – Volgens het verslag zijn deze in Europa reeds een zeer gewild artikel en had de inzender met *enkele* zendingen naar Nederland reeds een onverwacht groot succes.

De belangstelling in de expositie, niet alleen van de zijde der Europeanen, doch ook van den kant der Inlanders, is groot.

Met den verkoop der tentoongestelde voorwerpen ging het schitterend. Enkele artikelen zijn twintig tot veertig keer nabesteld. — De Soendanees *Joeng*, die de fraaie stukken voor den heer *Max Fleischer* sneed, heeft reeds een bestelling van vijf dozijn.

De heer *Jasper* heeft den 14den Juni een lezing gehouden, welke hij ons tot opname in het Koloniaal Weekblad zond en waarvan wij het eerste deel al dadelijk hieronder als feuilleton doen volgen.

Het aantal leden der afdeeling N. I. van „Oost en West" is sedert den aanvang der tentoonstelling meer dan verdubbeld.

Elders lezen wij in het *Bat. Nbl.*:

„De tentoonstelling van inlandsche nijverheid en kunstnijverheid werd 11 Juni bezocht door den gouverneur-generaal, vergezeld door zijn adjudanten en den algemeenen secretaris, mr. Nederburgh, vergezeld ook door mevr. Rooseboom, mevr. de Booy, mevrouw Romeny van Singapore en mejuffrouw Rooseboom. Z.E., die om kwart over tienen kwam, werd ontvangen door het bestuur der afdeeling Nederlandsch-Indië van de vereeniging *Oost en West* en den heer Jasper. De bezoekers toonden veel belangstelling en hebben nog voor aanzienlijke bedragen gekocht., vooral oud-koper, o. a. de reuzengong en een paar candelabers. Het bezoek duurde bijna twee uur. Toen werden in de ontvangkamer ververschingen aangeboden en den gouverneur-generaal werd een album met vijftig fotografiën van de mooiste stukken aangeboden.

Mag uit de belangstelling, welke de gouverneur-generaal toonde, worden afgeleid, dat het streven der vereeniging *Oost eu West* op Z.E.'s steun kan blijven rekenen, dan zal de afdeeling Nederlandsch-Indië zeker wel slagen in haar poging om subsidie van de regeering te krijgen voor verdere tentoonstellingen enz."

Terwijl wij in hetzelfde blad van 16 Juni j.l. nog vinden:

„De tentoonstelling is gisteren-avond gesloten. Den geheelen morgen waren de zalen opengesteld voor de inlanders die, aangelokt door de bonte vlaggenversiering van het voorpark, de gamelan, een kleine comedie stamboel en vooral niet te vergeten het noodige om den inwendigen mensch te versterken, waartoe een groot aantal kraampjes was opgezet, den geheelen dag af en aan liepen, zoodat ongeveer duizend kaartjes van een dubbeltje verkocht werden. Buiten de leden der afdeeling Nederlandsch-Indië van de vereeniging *Oost en West*, hebben ruim drieduizend personen de tentoonstelling bezocht. Ontegenzeggelijk is deze eeste poging van „Oost en West" hier ter stede in het belang der inlandsche kunstnijverheid uitstekend gelukt."

Natuurlijk heeft 't ook in de pers niet aan critiek ontbroken, en onpartijdigheidshalve geven wij ook daaraan eene plaats.

Zoo schrijft het *Nieuws v. d. Dag v. N.-I.* van 6 Juni j. l. o. a.:

„Enkele voorwerpen slechts doen inderdaad aan *kunst* denken. Maar vooral daar, waar de invloed van den Europeaan zichtbaar is, — en dat is hij bij bijna bij het *nieuwe* koper — is het resultaat somtijds treurig.

Onder de weefsels zijn fraaie dingen. Maar waarom heeft men die weefsels *gedrapeerd?* Die moeten vlak hangen. Vele menschen zullen ook de met wajangpoppen versierde voorwerpen fraai vinden. Op menu's, *passe encore*, maar op kussentje en waaiertjes behooren die figuren niet thuis, maken zij een effect, als van een heiligen-beeldje op een boterhammen-trommel.

Wij gunnen aan den Javaanschen koperslager gaarne zijn tien of vijftien gulden voor een paar bloempotten; maar anders het feit, dat er zooveel van die dingen worden verkocht, is een bewijs van treurigen wansmaak.

Wij zijn het absoluut òneens met den heer van Lawick van Pabst, dat de kunstnijverheid van den Javaan tot bloei zal komen, indien zij door Europeanen in de goede richting wordt geleid en daardoor ook voorwerpen zullen worden gemaakt, die in een Europeesch vertrek op hun plaats zouden zijn."

Wij geven het den schrijver toe, dat de smaak van het groote publiek (niet alleen het Nederlandsche, maar over het algemeen van het Europeesche) op het gebied van Indische kunst nog zéér weinig ontwikkeld is; eerst voor korten tijd toch zijn aan enkelen de oogen voor het Oostersch mooi, vooral wat de versieringskunst in onzen Archipel betreft, opengegaan, en natuurlijk zal het geruimen tijd duren, eer die wetenschap zich verspreid onder de massa.

De woorden van den Voorzitter der Afd. Ned.-Indie, welke wij ook in het *Koloniaal Weekblad* nº. 17 weergaven, vatten wij echter geheel anders op, dan het *N. v. d. D. v. N.-I.* Ons dunkt, dat onder: «leiding in de *goede* richting», niet moet worden verstaan eene inmenging ten verderve van de kunst van den Javaan, maar juist een hem terugbrengen tot zijn zuivere, oude kunst, die helaas dreigt verloren te gaan; hetgeen natuurlijk alleen met succes zal kunnen geschieden door personen, die een jarenlange, nauwgezette studie hebben gemaakt van de westersche zoowel als van de oostersche kunstuitingen, en van die van de verschillende deelen van ons groote eilandenrijk in het bizonder.

En laat ons toch niet bevreesd zijn, dat een werkelijk in alle opzichten fraai Indisch voorwerp niet op zijn plaats zou zijn in welk Europeesch vertrek ook!

Onder degenen, die hunne opmerkingen ten beste gaven, «als een poging tot bevordering der goede zaak», behoort ook de heer *J. Z. van Dijk.*

Hij begint met te zeggen:

„De tentoonstelling getuigt in de eerste plaats van een niet genoeg te waardeeren belangstelling in hetgeen hier geproduceerd wordt, van een streven om de inlandsche kunstnijverheid in ruimer kring bekend te maken, en, wat voor den inlander zeker niet van het minste belang is, om voor zijn kunstvoortbrengselen een grooter afzetmarkt te scheppen. Ongetwijfeld zal deze daad van het ijverige bestuur der Afdeeling, uit dit oogpunt beschouwd, de onverdeelde sympathie hebben van allen, wien de ontwikkeling van deze landen ter harte gaat."

Het nieuwe koperwerk kan echter ook in zijne oogen geen genade vinden. Zoo vervolgt hij zijne studie o. a. met:

„Ongelukkiger wijze is de inlandsche werkman in den regel zich niet bewust van de mooie dingen, die hij bij intuïtie maakt en verschilt daarin (een verschijnsel eigen aan alle incunabele kunst) van de meesters der Renaissanze b.v., die wel degelijk trachtten zich van hun gewaarwordingen rekenschap te geven. Een gevolg daarvan is, dat hij met een voor de kunst verderfelijke lijdzaamheid maakt, wat hem opgedragen wordt. Dit gemis aan eigen opvatting spreekt b.v. uit de versieringsmotieven der meeste hier tentoongestelde koperen voorwerpen, die zeer sterk de invloed der Japansche en Chineesche kunst verraden.

. . . .

Wat den ontwikkelden smaak zeker niet kan voldoen, is het willekeurig dooreenmengen van motieven aan de textiele kunst ontleend. De *kapala*, die wij op sarongs aantreffen en die waarschijnlijk een eigenaardige wijze is, om geknoopte franje, zooals wij die b.v. bij kroningsmantels op Oud-assyrische reliëfs aantreffen, te styleeren, wordt hier op de meest beteekenislooze wijze misbruikt. . . . .

Van even slechten stijl getuigen de koperen bloempotten met bolle ribben, waarbij het geheel een torsi om een vertikale as vertoont. Dit denkbeeld is ontleend aan de techniek der glasbewerking. Daar openbaart zich dit motief vanzelf, behoeft niet gezocht te worden, de weeke, taaie glasmassa doet 't geboren worden als een noodzakelijkheid. 't Is dus in hooge mate wáár, en daarin zoek ik den wijsgeerigen grond voor 't verschijnsel, dat een dergelijke kunstvorm om op den duur vermag te bekoren. Maar even *waar*, als die vorm in glas is, even *leugenachtig* is hij in een materiaal, dat daarvan zoo hemelsbreed verschilt, als koper.

Het toppunt van wansmaak vinden wij evenwel in een paar bloempotten, die blijkbaar naar Italiaansch model geconcipiëerd zijn, en waarvan men *mir nichts dir nichts* den hals heeft afgeslagen (No. 368 van den catalogus). Het overgangsgebied, een zacht olijf-vormig profiel tusschen hals en buik van die vaas, heeft nu alle zin en beteekenis verloren. Wie zoo weinig gevoel heeft voor een vorm, die als een organisch geheel uit het innigste gevoelen van een kunstenaar voortkwam, wie zich vermeet met schendende hand de meesterwerken der renaissance-kunst te mutileeren, die zal met hoeveel goeden wil ook bezield, de Inlandsche nijverheid berooven van de charme, die zij als archaïsche kunst nog bezit, en ze geheel en al te gronde richten".

. . . .

Wat hij wèl mooi vindt zijn de Wadas-potten. Hij zegt daarvan o.a.: «Dat de inlander zonder door Europeeschen invloed op een dwaalspoor gebracht te zijn, dingen weet voort te brengen van zeer goeden smaak, bewijzen de in zandsteen gehouwen bloemvazen (No. 34 C), die als modellen van goeden stijl kunnen beschouwd worden.»

Zéer roemt hij ook de inzending van den heer *Zimmerman*: «geheel apart vinden wij eene verzameling ringen, oorknoppen, hals- en armbanden, van zoo hooge artistieke waarde, dat wij ons opnieuw beschaamd moeten afvragen, of wij wel eenig recht hebben den inlandschen werkman, waar het kunst betreft, de richting aan te wijzen en de wet te stellen »

Waar de schrijver ten slotte zegt: «Vergeten wij evenwel niet, dat Insulinde, wat zijn kunst aangaat, voor het grootste deel voor ons nog terra incognita is. Men streve dus in de eerste plaats naar een volledige kennis van hetgeen Indië op dit gebied voortbrengt», zijn wij het volkomen met hem eens; niet echter, waar hij scholen voor Inlandsche kunstnijverheid wil oprichten. De ondervinding daarvan in Britsch-Indië, waar juist die inrichtingen aan de Indische kunst waarlijk geen goed hebben gedaan, zij ons tot leering! Daarentegen gaan wij weder geheel met hem mee, waar hij wenscht «de Inlandsche scholen zoodanig te hervormen, dat den Inlander geleerd worde de natuur te bestudeeren, als de eenige bron van altijd nieuwe motieven, die hem niet los zal maken van, maar verheffen zal boven zijn traditie, en hem onafhankelijk van westersche modeproducten zijn individualiteit zal doen bewaren.»

Tot zelfs in de Nederlandsche bladen vonden wij critieken op deze tentoonstelling. *Djoeroetoelis*, de correspondent van *De Echo*, schrijft 9 Juni uit Batavia o. a.:

„In verband met de beschikbare krachten en het doel, waarvoor de tentoonstelling georganiseerd is, kan zij als geslaagd beschouwd worden. Ik kan echter niet zoo hemelhoog de tentoongestelde voorwerpen prijzen, zooals anderen dit gedaan hebben. Ik, ten minste, zag op die tentoonstelling niets nieuws op het gebied van inlandsche kunstnijverheid. Afgaande op deze voorwerpen, zou men haast tot de conclusie komen, dat niet alleen de inlandsche kunstnijverheid, maar ook de gewone inlandsche nijverheid in de laatste 25 jaar niets vooruit is gegaan. Wat ik op de tentoonstelling zag, zag ik 25 jaar geleden ook op de openbare markten, in kampongs en in inlandsche woningen.

Thans zijn die voorwerpen meer met orde eu regelmaat tentoongesteld, welke uitstalling het oog aangenaam aandoet, voilà tout!

Wat deze tentoonstelling vooral dor en ledig maakt, dat is de omstandigheid, dat men daaraan weinig reliëf heeft gegeven door geschikte uitspanningsmiddelen. Door het gemis hiervan heeft de tentoonstelling veel van hare aantrekkelijkheid verloren. Het bezoek aan de tentoonstelling is hierdoor vrij dun, en menige inwoner van onze veste weet ter nauwernood, dat inderdaad iets bijzonders in onze stad te doen is. Ik kan het niet helpen, maar naar mijn ideé heeft de tentoonstelling meer aanspraak op den naam van deftigen winkel van indologische curiositeiten, dan van tentoonstelling van inlandsche nijverheid en kunstnijverheid. Zelfs eene zwakke nabootsing van eene tentoonstelling is zij niet.

En toch; het had anders kunnen zijn: minder lawaaisaus, doch meer praktische reclame; minder deftigheid en rang-aanstellerij, doch meer gezelligheid en jovialiteit."

Dit oordeel is echter, hoewel zeker niet zoo bedoeld, eer een lofuiting dan iets anders.

Natuurlijk zal de tentoonstelling niet in allen deele volmaakt zijn geweest. Maar ieder begin is moeilijk; al zoekende en uitkijkende leert men ook door voorlichting van anderen, mits met veel goeden wil en volharding gewapend, langzamerhand den waren weg vinden. Bij alle critiek moet men echter niet uit het oog verliezen de juistheid van het spreekwoord: *de beste stuurlui staan aan wal.*

---

ik niet nader behoef aan te duiden en dat U allen zeker begrijpelijk zal zijn.

Door dat alles zal de techniek zich als van zelf verbeteren, een weinig energie in den Inlander worden opgewekt, die met steeds meer en meer animo er zich op toelegt zijn werk te acheveeren.

Velen van die would-be artisten, die meenen te mogen meepraten over Inlandsche nijverheid, doch in werkelijkheid van den omvang daarvan absoluut niet op de hoogte zijn, wijzen op het gebrekkige van des Inlanders arbeid en zeggen dan, dat het immers onmogelijk moet zijn door zeer primitieve werkwijzen iets schoons op te leveren. Maar het behoeft geen nader betoog meer, dat kunst bijna geheel onafhankelijk is van techniek en wie van u de hier tentoongestelde producten goed heeft bestudeerd, zal er te sterker van overtuigd zijn, als ik u straks den arbeid van kopergieter en zilversmid zal hebben verklaard.

Voordat ik deze enkele beschouwingen als inleiding van mijn voordracht beëindig, maak ik er niet dan met groote vreugde melding van, dat door den heer Rouffaer voor het eerst zeer terecht is gewezen op het wenschelijke van een technisch-artistiek onderzoek op het gebied van Inlandsche nijverheid en dat nu, meer dan ooit de tijd is aangebroken, om alvast te beginnen met het organiseeren van gewestelijke tentoonstellingen, waarop bepaalde onderdeelen dier nijverheid op degelijke wijze onder de oogen van het publiek worden gebracht.

Zoo zal althans het streven zijn van de vereeniging „Oost en West", die in Nederland reeds eenige exposities, o. m. van metaalbewerking, weef, batik- en meubelmakerskunst heeft gehouden, ook van haar afdeeling „Nederlandsch Indië", wier doel met het houden van deze haar eerste tentoonstelling nagenoeg geheel is bereikt.

In de eerste plaats is bij de bevordering der Inlandsche nijverheid de medewerking van het publiek een vereischte; voor Uwe belangstelling zij U allen, aanwezigen, daarom mijn dank betuigd! (*Wordt vervolgd*).

Desadiensten.

Uit den Java-Bode nemen wij over, wat dit blad schrijft over het besluit van den Gouverneur-Generaal tot het instellen van een nader onderzoek naar den druk der desa-diensten op Java en Madura.

Dit onderzoek zal worden ingesteld door de plaatselijke Europeesche en Inlandsche ambtenaren, terwijl de resultaten verwerkt zullen worden, *zoo mogelijk na plaatselijk onderzoek* (wij cursiveeren door den assistent-resident Hasselman, aan den hoofd-inspecteur voor de cultures toegevoegd.

Voor 1 Februari 1903 moet alles zijn afgeloopen!

„De strekking van het onderzoek is, dat zooveel doenlijk zekerheid worde verkregen omtrent de vragen:

1o. of de in 1889—1892 getroffen regelingen tot beperking van de desadiensten behoorlijk nageleefd zijn;

2o. zoo ja, hoeveel vaste en wisselvallige diensten thans globaal gepresteerd worden en in hoever die diensten al dan niet drukkend worden geacht;

3o. of het noodzakelijk en noodig is nieuwe maatregelen te nemen ter verzekering van de goede werking van hoogerbedoelde regelingen:

4o. of er gevaar bestaat, dat de afschaffing van heerendiensten leidt tot clandestiene verzwaring der desadiensten, en zoo ja, wat ter voorkoming daarvan gedaan zou kunnen worden."

Bij het vermelden hiervan verwijzen wij naar de onlangs uitgekomen brochure van den heer Fokkens getiteld: „*Het bevolen onderzoek naar den omvang der Gemeenterijke diensten op Java en Madoera*" en naar hetgeen wij in No. 18 van het K. W. daarvan hebben gezegd.

WEEKOVERZICHT.

Ieder Nederlander zal met vreugde vernomen hebben, dat de Koningin veel baat heeft gevonden bij haar verblijf in Duitschland en aanmerkelijk gebeterd thuis gekomen is. Men hoorde zoo nu en dan wel eens vertellen dat alles nog niet geheel naar wensch ging, maar het was eerlijk gezegd ook niet te verwachten, dat na zoo geweldige schokken iemand de gezondheid maar op eens weer zou aanwaaien. Het is toch al buitengewoon vlug in zijn werk gegaan. Het was nog niet zoo lang geleden, dat men elkander vol angst het laatste nieuws van het Loo afvroeg, en wanneer men nu reeds verneemt dat de Koningin weer als van ouds tochtjes kan maken en het werk afdoen, dan heeft men reden te over om zich over deze spoedige ommekeer te verbazen.

Het is misschien toevallig dat men, nu Duitschland genezing bracht aan de Koningin, van dit zelfde land ook genezing ging verwachten voor onze zieke koloniale politiek. Het denkbeeld van eene nauwere aaneensluiting van Nederland en Duitschland kwam toch weer aan de orde. In de eerste plaats behoort dit chapiter tot het koloniaal vraagstuk, want het groote argument dat ter ondersteuning van zoo'n verbond steeds in het veld wordt gebracht is dit: zonder bondgenooten raken wij onze koloniën kwijt! Het heeft ons altijd toegeschenen, dat zulk een politiek een zeer onprincipieel geknoei is. Wat zou men zeggen van een architect, die om een bouwvallig huis te bewaren voor ondergang, geen ander middel aan de hand wist te geven dan het gebouw stevig tegen hechte naburen te schoren, en verder de vermolmde en vergane fudeeringen ongerept liet? Zij gelooven, dat het oordeel van de vakmannen niet in zijn voordeel zou luiden! En toch wil men nu op politiek gebied dezelfde domheid begaan. De zucht om in de Indische zaken alles maar bij het oude te houden moet wel overheerschend zijn, wanneer daaraan de zelfstandigheid van koloniën en moederland beide ten offer moet worden gebracht. Of dacht men dat van alle landen Duitschland geen belang heeft bij koloniaal bezit en een vrije Rijnmonding? En zoo als de zaken nu staan, kunnen wij nimmer met Duitsch-

land op voet van gelijkheid onderhandelen. Wij komen om bescherming vragen en zullen daarvoor ons moeten vernederen en in den toekomst zijn à la merci van hen, die ons ondersteunen. Hoe geheel anders zou het zijn, wanneer wij in onze koloniale politiek den steen der wijzen wilden zoeken, die ons in staat zou stellen om, gesteund door de *geheele* bevolking, ook zonder begeerige bondgenooten in ons koloniaal gebied onoverwinnelijk te zijn. Wanneer wij eenmaal zóóver zijn, dan kunnen wij van af een geheel ander standpunt eventueele aansluiting, bij wien dan ook, bepraten.

In verband met de heerschende malaise in de fransche koopvaardij-beweging bereikten ons minder gunstige berichten over den toestand van de Messageries Maritimes, de fransche mail, die onze landgenooten zoo gaarne ten koste van de Nederlandsche Stoomvaartmaatschappij plegen te bevoordeelen. De aandeelen, reeds in 1900 beneden pari gevallen, blijven nog steeds dalen en nu moeten weer belangrijke sommen worden geleend om de vloot te vernieuwen. De reden van den achteruitgang zit voornamelijk in de scherpe concurrentie van de Duitschers en de Japanners. Moge in de toekomst voor de onderneming een nieuwe schadepost zijn het verdwijnen van het dwaas, zelfvernederend bijgeloof der Hollanders, dat zij in de achting der volkeren rijzen, wanneer zij zich zelven en hunne eigene ondernemingen minachten.

Dezer dagen overleed de Sultan van Zanzibar. Een Afrikaansch roi fainéant, die onder voogdij stond van de Engelschen door wier hulp hij eenige jaren geleden op den troon was gekomen. Zijn dood komt niemand ongelegen, allerminst aan zijn machtige beschermers, die thans geheel de handen vrij hebben. Immers is de troonopvolger nog minderjarig en zal tot aan zijn meerderjarigheid de Engelsche diplomatieke agent de regeering geheel voeren, natuurlijk volgens de daartoe bekomen instructies. De eigenlijke troonopvolger zit in Duitsch-Oost Afrika, waarheen hij in 1896 is gevlucht onder bescherming van de Duitsche vlag. Misschien sparen de Duitschers hem daar voor een of ander tijdstip, waarop hij, wanneer dat noodig blijkt, op de Engelschen kan worden losgelaten, zonder dat de Duitschers verantwoordelijkheid te dragen krijgen.

Aan den grooten Indischen opstand herinnert een bericht, dat opnieuw ernstige grieven door de Hindoe's ter sprake worden gebracht naar aanleiding van het slachten van runderen, die het volk heilig heeft verklaard, maar in Engelsche soldatenmagen tot een ignobel einde komen. Het is merkwaardig, dat zulke, voor westerlingen onbelangrijk schijnende, godsdienst zaken de Hindoe's wakker schudden, waar alle andere grieven en zelfs hongersnood dat niet vermogen. Bekend is het, dat de Engelsche regeering — haar talent van koloniseeren kan men niet overschatten — steeds gereed heeft gestaan om op godsdienstig terrein aan alle eischen van de inlanders tegemoet te komen en de Hindoesche gebruiken beschermt, zelfs met zeer krasse strafbepalingen tegen Europeanen, die daarmee strijdige handelingen verrichten. In deze quaestie weet zij echter geen raad, omdat de talrijke Mohammedanen in Hindostan daaraan juist tegenovergestelde wenschen koesteren en de regeering het met deze lieden, waaronder het panislamisme zeer veel volgelingen telt, evenmin aan den stok wil krijgen als met de Hindoe's. Waarschijnlijk zal met behulp van de Hindoesche vorsten de ontevredenheid wel verstommen; de aanwezigheid van veel Indische grooten te Londen is daarvoor zeker gunstig, maar een lastig parket blijf het.

Afghanistan laat weer van zich hooren. De emir van dit rijk heet alle reden om te gaan lijden aan zelfoverschatting, wanneer hij bemerkt hoe elk van zijn bewegingen met de grootste belangstelling van uit Londen en Sint-Petersburg wordt gadegeslagen. Thans zijn er weer teekenen, dat zijne neigingen — variae et mutabiles semper — naar de russische zijde overhellen. Reeds eenigen tijd geleden bevatten de Engelsche kranten allerlei berichten omtrent russische intrigues en kabalen aan het afghaansche hof en voorstellingen omtrent bevoordeelingen van de Russen. In verband daarmee werd gebracht een opstand, die aan den Indus onder de grensbevolking is uitgebarsten en thans weer is men in Engeland ontzet over het bericht, dat het afghaansche leger van nieuwe uniformen, geweren en kanonnen wordt voorzien. Men kan zich dus gaan voorbereiden op een represaillemaatregel van Engeland, dat ongetwijfeld wel kans zal zien Rusland in een andere streek, China of de Zwarte zee, een hak te zetten. Kleine speldeprikken onderhouden de vijandschap

Oost-Indische berichten.

De **Cholera**, die thans in het Blorasche (Rembang) met woede heerscht, heeft volgens *de Locomotief* ten gevolge, dat verscheidene ondernemingen in die afdeeling klagen over de zeer slechte opkomst der koelies.

Medan is wegens cholera besmet verklaard.

Volgens de *Semarang-Courant* bezweken, tot den 10den Juni, 952 van de 1210 choleralijders in de afdeeling Grobogan; 101 genazen en 157 waren nog onder behandeling.

Te *Batavia* komen *dagelijks* gevallen met doodelijken afloop voor, voornamelijk onder Chineezen en Inlanders; nu en dan echter ook onder Europeanen; zoo bezweken, den 19den Juni, twee veld-artilleristen binnen weinige uren aan de ziekte en den 18den dier maand een Europeesche schepeling van het pantserdekschip *Friesland*.

Dr. Robert E. Sievers, officier van gezondheid bij het cholerahospitaal op de Philippijnen, schreef aan de *Manila Times* over het reeds vroeger herhaaldelijk uitgesproken vermoeden, dat de *cholera overgebracht* zou worden *door vliegen*, o. m. het volgende:

„Zoekend naar de oorzaken en de wijze van overbrenging der cholera, inzonderheid met het oog op de omstandigheid dat verscheidene personen, levende in betrekkelijk zindelijke gebouwen terwijl zij de gebruikelijke voorzorgsmaatregelen toepassen, door de ziekte werden aangetast, gevallen welke niet passen in de theorie der overbrenging door water, ben ik tot de overtuiging gekomen dat de gewone huisvlieg vaak als overbrenger der ziektekiemen optreedt. Wij hebben opgemerkt dat vochtige dagen met bewolkte lucht reeds binnen twaalf uur tot één etmaal gevolgd worden door meerdere gevallen van cholera en verdere onderzoekingen leerden ons hoe juist op zulke dagen de gewone vlieg, komend van plaatsen van besmetting, beschutting zocht in de huizen, waar zij de keukens en eetzalen binnendringt om voedsel en drank te zoeken. Oude ingezetenen van Manila zeggen dat, wanneer de zware regens inzetten, de ziekte vermindert of verdwijnt. Men zou dan het verdwijnen der ziekte te danken hebben aan het medevoeren der ziektekiemen door de zware regens en ook aan de gewoonte der vliegen om bij zware regens voortdurend in de huizen te blijven schuilen zoodat zij de ziektekiemen niet verder verspreiden.

Het zou daarom ook tot een der middelen van bestrijding moeten behooren de keukens en eetzalen te beschermen tegen het binnendringen van vliegen en vooral te voorkomen dat deze dieren zich op het eten of het eetgerei nederzetten."

Volgens de *Preanger-bode* sterven te *Bandoeng* minstens 6 à 7 personen daags aan de cholera en zijn de wedrennen er daarom uitgesteld.

Volgens *de Locomotief* is eindelijk voor de residentiën Rembtng, Semarang en Pekalongan een **quarantaine-station** aangewezen, waarheen schepen met **pest** aan boord op één der reeden van genoemde residentiën moeten worden gedirigeerd. Daarvoor is uitgekozen het onder Rembang ressorteerende *Poeloe Gĕdah.*

Merauké. — Volgens het *Bat. Nwbl.* heeft de regeering haar oog laten vallen op een eiland aan de Zuidkust van Nieuw-Guinea, waarheen de nederzetting van *Merauké* zou worden overgebracht.

Dr. Marcus en de heer Kiewiet de Jonge hebben in opdracht, zich met den assistent-resident en den officier van gezondheid te *Merauké* in commissie te stellen en niet alleen middelen te beramen ter verbetering van den gezondheidstoestand, maar ook terstond in te grijpen en, onder nadere goedkeuring van de regeering, die maatregelen te nemen, die zij meenen, in het belang van de plaats te zijn.

In het *Soer. Hbld.* van 13 Juni jl. lezen wij:

„Gisterenavond kwamen met den sneltrein van Batavia 30 Chineesche timmerlieden aan, die door de genie waren aangenomen voor *Merauké.* — Bij aankomst alhier bleek, dat al de bagage dier menschen, o. a. bevattende hun kleederen en gereedschappen, te zamen 24 colli, te Batavia waren achtergebleven. Hedenavond vertrekt de boot naar *Merauké.* Nu heeft men de keus tusschen twee dingen: òf men zendt de menschen zonder kleederen en zonder gereedschappen naar *Merauké* òf men houdt de boot 2 dagen aan. — Intusschen is het voor de lui zelf een geducht koopje."

Iemand, die „eenigen tijd in Zuid-Afrika" heeft doorgebracht. doet in het *Bat. Nwbl.* het denkbeeld aan de hand, de **emigratie van Boeren** naar **Nieuw-Guinea** te bevorderen. „Natuurlijk zouden zij niet in het ongezonde *Merauke* moeten blijven, maar met hun gezinnen naar de bergen moeten trekken, om daar van de hoogvlakken te profiteeren. Uit den aard der zaak zouden hiervan in het begin eenige vechtpartijen met Papoea's het gevolg zijn, maar ieder die weet, in hoe ongelooflijk korten tijd de Boeren van wilde kafferstammen een rustige, Hollandsch (Afrikaansch) sprekende bevolking hebben gemaakt, zal het met mij eens zijn, dat de Boeren ideaal-pioniers zijn, mits wij ze zooveel mogelijk hun eigen gang laten gaan en ze niet belemmeren door allerlei bepalingen van wijsneuzige ambtenaren".

„*Nu* is Australië ons nog niet gevaarlijk, maar over een vijftig jaar zal zulk een Boerenkolonie op Nieuw-Guinea misschien het behoud van Indië zijn. Nieuw-Guineesche Boeren zouden een voormuur kunnen vormen, een steeds steviger (wordende?) voormuur, in aanmerking genomen de snelle vermeerdering der Boeren".

De inzender beveelt desnoods de stichting eener Boeren-republiek op N.-G. onder Hollandsche suzereiniteit aan.

De **misère op Java**.

Volgens *Thieme's Advertentie-Blad* was in de eerste helft van Juni de toeloop van bedelende mannen, vrouwen en kinderen uit het *Gresiksche* en *Lamongansche* naar de hoofdplaats *Soerabaia* zeer groot. „Vermagerde, blijkbaar uitgehongerde, menschen liepen de huizen af, een uitgeteerde vrouw droeg een kindje, dat zeer ziek, zelfs het sterven nabij was; een paar Europeanen gaven aan de moeder wat eten en geld.

De laatste berichten aan de regeering van den resident, over den economischen toestand van zijn gewest luiden dan ook ongunstig. Er wordt veel misgewas verwacht en zelfs bij den padioogst onlangs in het Djaba-Kottasche bleek, dat een gedeelte mislukt is".

Van een 14-tal desa's van het district *Singenlor* der Afd. *Semarang* koesterde de bevolking weinig hoop voor haar padi-aanplant, en zulks wegens de heerschende droogte: de meeste sawas lagen medio Juni *kurkdroog* en veel zal dan ook een landrente afgeschreven moeten worden.

Ten behoeve der noodlijdende bevolking in zijn gewest ontving de resident van Semarang: *f* 58.40 van het watersnood-comité te *Soekaboemi* en *f* 100.— van een vriend der Javanen te *Twello*,

De N. I. Spoorweg-maatschappij heeft den heer Van Emmerik meêgedeeld, dat voortaan alle goederen, voor zijn *Witte-Kruis-Kolonie* te *Salatiga* bestemd, *kosteloos* vervoerd zullen worden op *alle* lijnen van de maatschappij.

Naar *de Locomrtief* uit Batavia verneemt, is er bij het militair departement een **vollodig stelsel van observatiedienst** in bewerking, dat in oorlogstijd op gemakkelijke wijze kan worden in dienst gesteld en den Gouverneur-Generaal de gelegenheid zal geven, om elk oogenblik van de bewegingen op de hoogte te zijn van **vijandelijke schepen**, die zich in het gezicht van de kusten van Java en Madoera en in de nabijheid van straat Soenda vertoonen, dan wel berichten te kunnen in ontvangst nemen van onze eigen vaartuigen, die ter verkenning der zeegaten zijn uitgezonden.

Daarbij zal natuurlijk zooveel mogelijk gebruik gemaakt worden van optische telegrafie, terwijl in de nabijheid van Tandjong Priok misschien van de aan de haven aanwezige electrische lichtbron kan worden geprofiteerd om ook des nachts op verre afstanden seinen te wisselen met onze oorlogsschepen.

Voorts zullen de uitkijken zoodanig gekozen worden, dat een ruim gezichtsveld, zoo mogelijk niet te ver van een telegraaf- of telefoonkantoor wordt verkregen en dat wegen die den observatiepost en de naaste seingelegenheid verbinden of met een fiets of met een paard in snelle gangen te berijden zijn.

Natuurlijk zal het moeilijk zijn aan al die eischen zonder eenigerlei voorbereiding te voldoen. Het terrein zal hier en daar wel wat opengekapt moeten worden, wegen zullen moeten worden verbeterd, misschien hier en daar zelfs een telefoonverbinding behooren te worden tot stand gebracht. Dit alles echter zal zeer weinig geld kosten en in vredestijd het voordeel hebben, dat sommige communicatiën met de zee verbeterd worden, iets waarvan de bevolking slechts profijt kan trekken.

Volgens de *Djawi Kondo* zal **R. M. Toemenggoeng Oetojo**, de pas benoemde Regent van *Ngawi*, in het huwelijk treden met *Raden Adjeng Siti Sirajah*, dochter van *pangaran Ario Hadi Koesoemo.* Zij moet een zeer ontwikkeld meisje zijn, dat zich met veel gemak van de Hollandsche taal bedient.

Uit *De Locomotief* van 7 Juni nemen wij het volgende over:

„Onder de oorzaken van mislukking van den padioogst neemt, vooral op Midden-Java, een steeds grootere plaats in de

omo mentek,

eene ziekte die voor het padigewas de rol gaat vervullen van de sereh tegenover het suikerriet, de bladziekte tegenover de koffie.

Terwijl echter voor de europeesche cultures door proefstations, al dan niet met gouvernements-subsidie en wetenschappelijk streven der belanghebbenden zelve alles wordt gedaan om de gewassen tegen hunne microscopische vijanden te verdedigen, woedt tot heden die ziekte in het hoofdvoedingsmiddel van den inlander, maarmeê steeds groot geldelijk nadeel en in sommige van inlandsche cultures geheel afhankelijke, streken hongersnood kan zijn gemoeid, zoo goed als ongestoord voort.

Ook op het gebied van wetenschappelijk onderzoek, evenals op dat van bevloeiïng en belasting, heeft het Indisch Gouvernement den inlandschen landbouw schromelijk verwaarloosd. Eerst ten vorigen jare is naar de meest schadelijke parasiet van het padiplantje een degelijk wetenschappelijk onderzoek begonnen, door de opdracht van den directeur van 's Lands Plantentuin Dr. Treub aan den chef der 2de afdeeling (*botanische laboratoria*) dier instelling, Dr. J. van Breda de Haan, om in verschillende streken van Java de *omo mentek* te gaan bestudeeren en dit onderzoek daarna te Buitenzorg voort te zetten. De vrucht dezer studie heeft Dr. de Haan neêrgelegd in no. 53 der *Mededeelingen uit 's Lands Plantentuin*, die voor zoover *zaadwisseling* bij het vraagstuk te pas komt, werden aangevuld door het in Maart dezes jaars daarover door hem geschrevene in *Teysmannia.*

West-Indische Berichten.

Proefstation II. Is 't de overtuiging van den Hoogleeraar Went, dat wetenschappelijke voorlichting voor den landbouw in Suriname, — wil deze zich zooveel mogelijk en naar behooren langs alle kanten ontwikkelen, — hoog noodig is, 't is niet minder een eerste vereischte voor de verschillende eilanden van de kolonie Curaçao. Zal in een uitvoerig rapport aan den Minister van Koloniën

GEBR. VAN DORMOLEN, 3 Veenkade 3, tusschen Toussaintkade en Bilderdijkstraat.

NIEUW en 2e-HANDS MEUBELMAGAZIJN. **SPECIALITEIT in SPIEGELS en LIJSTEN.**

Alle MEUBELEN uit de Album worden binnen **8** dagen geleverd.
N.B. Laat zich aan huis ontbieden voor het **Inkoopen** van in goeden staat zijnde **gebruikte Meubelen;** neemt ook commissie op voor het **koopen** van **oude Meubelen.**

Aanbevelend **GEBR. VAN DORMOLEN,**
Meubelmakerij. — 3 Veenkade 3, — Stoffeerderij.

VERHUIZINGEN

onder garantie.

Bergplaats voor Inboedels
(GARDE-MEUBLE)

VERPAKKING

(Emballage)

van alle soorten van goederen ter verzending door de geheele wereld.

DE GRUIJTER & Co.

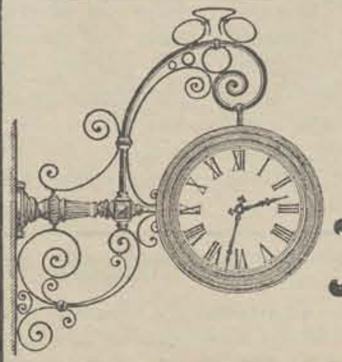
AMSTERDAM, DEN HAAG, ARNHEM.
Leidschekade 70. Westeinde 48. Parkstr. 70/71.

Wegens Vertrek

van twee jongens wordt te **Nijmegen** bij een **gep. officier,** een degelijk tehuis aangeboden, voor **leerlingen,** die een der **inrichtingen van onderwijs bezoeken.**
Br. fr. lett. R. a/d Boekhandelaars Gebr. AALBERS, Nijmegen.

Blikwerk en Verpakking

voor Oost- en West-Indië.
Aanleg van Gas- en Waterleiding,
Gasgloeilicht en Electric.
3 le Schuitstraat 3,
W. P. JANSSEN.

Anton Lotz,

Horloger—Opticien.
PIET HEINSTRAAT 61,
's-GRAVENHAGE.

Export naar Oost- en West-Indië.

Horloges. - Pendules.

Optische Artikelen.

„De Hollandsche Nijverheid",

LANGE POTEN 20, 's-GRAVENHAGE.
TELEFOON INTERC. 1312.

Grootste inrichting tot het leveren van
UITZETTEN, LUIERMANDEN en INDISCHE UITRUSTINGEN.

Lange Poten No. 30.

Speciaal Magazijn van elegante
KINDERJURKEN in Stof-Katoen en Neteldoek.
Kindermantels en Hoeden voor elken leeftijd.

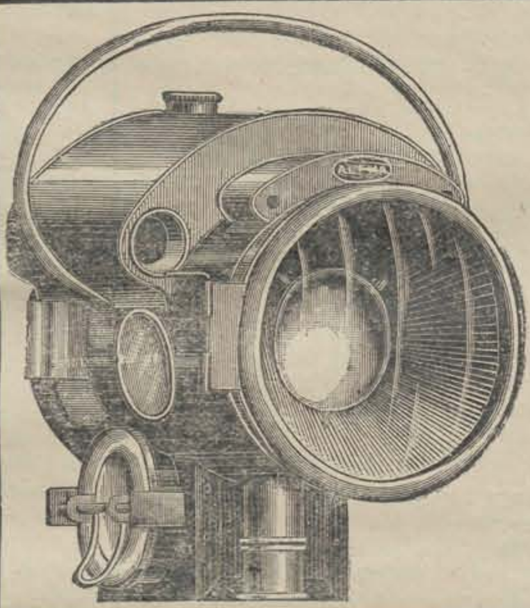
Alle goederen worden **op eigen ateliers** in elken verlangden tijd op maat vervaardigd, zoodat voor keurige afwerking soliditeit en goed passend wordt ingestaan.

De Vlaardingsche Vischhal.

Contractant der Coöperatieve Tuinvereeniging „Eigen Hulp".
Specialiteit in Versche Zeevisch, Krimpzalm.
Minerale en Medische Wateren.
Prima Hollandsche Gerookte Zalm à f 0.60 per ons.
2 maal per dag versch gepelde Garnalen à f 0.13 per ons en f 0.55 per 5 ons.
Versche Krimpzalm f 1.50 per 5 ons.
Bestellingen worden zonder prijsverhooging aan huis bezorgd.

Aanbevelend,
Firma Wed. VALKENAAR & ZOON,
PIETERSTRAAT 1a en 1b DEN HAAG.

Eduard Pelger,
„La Haye"
Chapellerie
Civile et Militaire
N° 39 Prinsestraat N° 41.

FRENELLI Frères,
Atjehstraat 16,
DEN HAAG.

„Cliché-Inrichting".

Accurate en billijke afwerking.
(Vooraf prijsnoteering.)

Hotel en Pension

Nieuwe Havensteeg No. 1, Rotterdam.

Aanbevolen door het Bestuur der Afdeeling „Rotterdam" der Vereeniging „OOST en WEST".

P. G. DUNGELMANN,
Hoogstraat 34 — Telephoon n°. 94,
's-GRAVENHAGE.
Specialiteit in fijne Worst- en Vleeschwaren.
EXPORT NAAR DE INDIËN
onder garantie van goede overkomst.

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden.

Fournisseurs de la Cour.

KOK & ZOON,

Tailleurs,
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.

Th. N. Eijffinger,

Hofleverancier.
Hooge Westeinde 5. Telephoon Interc. 124. **Den Haag.**
Specialiteit in Behangselpapieren,
Lincrusta Walton en Goudleerpapier.
Salubra (muurschildering) } Hygiënisch afwaschbaar.
Tekko (zijde imitatie) }
Vitrauphanie-Papier (imitatie glas in lood).

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

„QUISISANA".
Inrichting tot uitzending van
Vegetarische Diners.
L. H. LEBEAU—LANGENBERG,
Jacob van der Doesstraat 52.

Prijsverlaging onzer Rieten Koffers.

PERRY's Magazijn van Reisartikelen,
Hoogstraat 6, Den Haag.
EENIG ADRES VAN
Echt Rieten Koffers, voorzien van
70 pCt. Vrachtbesparing.
Volle garantie. **Eigen fabrikaat.**
TRADE & MARK
SCHUIFLADEN-KOFFERS.
Attesten over soliditeit van bekende families ter inzage.
Grootste Magazijnen in Nederland van Koffers, Tasschen en Reisartikelen.

EERSTE

Nederlandsche Verzekering-Maatschappij op het Leven
tegen Invaliditeit en Ongelukken.
Gevestigd te 's-GRAVENHAGE, Kneuterdijk 11.

Belegde waarden f 7.388 395.89.
Uitkeeringen Levensverzekering sedert het bestaan der Maatschappij f 2.782.732.12.

Tandarts
REGENSBURG,
Laan v. Meerdervoort 40.
Spreekuur van 12 tot 4 uur.

Pension Büchner.

Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
Logies te bespreken
per maand, week en dag.

E WEKKER,

Coöperatieve Vereeniging.
Zeestraat 31. Den Haag.

Afdeeling „Reformkleeding".
GROOTSTE SORTEERING
binnen- en buitenlandsche Hygienische Stoffen.
Poreuse Stoffen van af **35 ct.** p. meter.

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN
opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma
FALKENBURG & Co.
's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,
wordt op aanvrage **gratis** toegezonden.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

ISERIEF & Co.
VEENESTRAAT 16/18,
den Haag.

Magazijn van Garen en Band.

DAMES HANDWERKEN.
Natuur Wollen Ondergoederen
VAN
Jansen en Tilanus.
FRIEZENVEEN.

G. L. Arbeiter,

Spuistraat 63. Den Haag.
HOFBONTWERKER.
Grootste sorteering van uitsluitend I[a] Pelterijen.
Speciale Inrichting tot het bereiden en opmaken van tijgerhuiden enz.
Opzetten van Vogels en Zoogdieren.
Conserveeren van Pelterijen enz., tegen de mot.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Soembing	9 Aug.	21 Aug.	26 Aug.	14 Sept.	16 Sept.
Goentoer *	23 „	4 Sept.	9 Sept.	28 Sept.	30 „
Merapi	6 Sept.	18 „	23 „	12 Oct.	14 Oct.
Gedé	20 „	2 Oct.	7 Oct.	27 „	29 „
Oengaran	4 Oct.	16 „	21 „	10 Nov.	12 Nov.
Sindoro *	18 „	30 „	4 Nov.	24 „	26 „
Salak	1 Nov.	13 Nov.	18 „	8 Dec.	10 Dec.
Lawoe	15 „	27 „	2 Dec.	22 Dec.	24 „

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani,

Bijblad VAN HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Donderdag 24 Juli 1902.

dit nader door hem uiteengezet worden, reeds in 't eerste ingediend rapport deelt hij als zijn meening mee, dat 't zaak zal wezen. om de wetenschappelijke voorlichting voor den landbouw in geheel West-Indië van één instelling te doen uitgaan; in deze ook rekening houdende met de geringe bevolking en de beperkte geldmiddelen der West-Indische Koloniën.

Wel „zijn de toestanden op Curaçao, Aruba en Bonaire", wordt opgemerkt: „vrij sterk afwijkend van die in Suriname omdat de regenval aldaar gering is en er in het algemeen langdurige periodes van droogte kunnen voorkomen; maar toch wordt ook op die drie eilanden op lagere vochtige plaatsen de gewone tropische landbouw uitgeoefend, is er in elk geval mogelijk. De drie overige eilanden St. Eustatius, Saba en St. Martin hebben een klimaat, dat veel meer overeenstemming vertoont met dat van Suriname (al zijn er ook verschillen), zoodat daar in elk geval de cultuur van de meeste tropische gewassen mogelijk is".

Wat de leiding der werkzaamheden betreft, de rapporteur acht 't noodig dat deze in de eerste plaats aan een plantkundige en in de tweede plaats aan een scheikundige in handen wordt gegeven.

De eerste zou dan, — tenzij er een scheikundige zou kunnen gevonden worden met ervaring van praktischen landbouw, — als chef optreden met den titel van Inspecteur voor den Landbouw in West-Indië en in Suriname zijn standplaats hebben, terwijl hem gelegenheid zal gegeven moeten worden, zoo dikwijls hij dit noodig oordeelt, zich naar een of meer der eilanden te begeven.

Op Curaçao zou in dat geval een landbouwkundige geplaatst worden die daar onder toezicht van den inspecteur zelfstandig zou kunnen optreden. In verband daarmee zou op Curaçao een kleine proeftuin gevestigd dienen te worden voor proeven in 't veld en voor het kweeken van die bizondere gewassen die zouden kunnen aanpassen of zich voegen aan het klimaat van Curaçao en de Benedenwindsche eilanden, terwijl de kultuurtuin te Paramaribo meer in 't bizonder ook de Bovenwindsche eilanden van zaden en stekken zou moeten voorzien.

Het laboratorium voor plant- en scheikunde zou te Paramaribo gevestigd moeten worden en de aangewezen plaats daarvoor zou de reeds bestaande kultuurtuin zijn.

Daarin zouden de proeven van minderen omvang genomen worden; maar de meer uitgebreide op verschillende ondernemingen, — zooveel mogelijk over de kolonie verspreid. — Daardoor zou ondervinding opgedaan en gewerkt worden onder de meest natuurlijke omstandigheden, bovendien onder omstandigheden, die afwisselen in de verschillende deelen van de kolonie.

't Verslag zamenvattende, — waarvan wij in hoofdzaak een overzicht gaven, stelt de Gouverneur van Suriname voor, dat er zal worden benoemd een inspecteur op een inkomen van f 8000 (waarvan ¼ ten laste van Curaçao en ¾ van Suriname komt) en een scheikundige op een inkomen van f 4000 tot f 6000 en zal worden gebouwd een laboratorium ten hunnen behoeve waarvan de kosten, met de inrichting, — op f 25000 wordt geraamd.

De Vereeniging voor den grooten landbouw in Suriname heeft een bijdrage van f 5000 gedurende vijf jaar toegezegd.

De Minister van Koloniën heeft 't voornemen, mits de bedoelde bijdrage vaststaat, de posten op het wetsontwerp tot definitieve vaststelling van de begrooting voor 1903 te handhaven.

Met ingenomenheid hebben wij een en ander neergeschreven.

Een „vivat" op deze voor onze West-Indische Koloniën zoo belangrijke voorstellen. Nu nog voorstellen voor een spoorweg, — om te beginnen naar het Lawagebied, en een nieuwe, mooie toekomst is voor 't „vruchtbare en rijke Suriname" in aantocht.

Moge 't den oud-Gouverneur van Suriname, thans minister van koloniën, wiens liefde voor dat land bekend is, en den tegenwoordigen titularis, — gegeven zijn, na jaren genoemd te worden, als de twee mannen die van Suriname en de overige West-Indische bezittingen eindelijk wisten te maken, wat er van verwacht kon en mocht worden.

BIJLAGEN VAN HET JAARVERSLAG.

Bijlage VII.

Afdeeling 's-Gravenhage.

Jaarverslag 1901—1902,

uitgebracht in de Algemeene Vergadering der Afdeeling van 29 Maart 1902.

Het jaar 1901 was in menig opzicht voor de afdeeling 's-Gravenhage een belangrijk tijdvak. Was vroeger deze afdeeling van de geheele vereeniging „Oost en West" wezenlijk niet wel te onderscheiden, omdat daarnevens andere afdeelingen nog niet waren opgericht, in het afgeloopen jaar werd het afzonderlijk stichten van afdeelingen, reeds in het laatst van 1900 door Breda aangevangen, regelmatig voortgezet, zoodat de positie van deze afdeeling eene merkbare verandering onderging. Vooral is dit merkbaar in hetgeen omtrent den werkkring van de afdeeling valt te vermelden. Meer toch dan vroeger, moest al wat niet direct door de afdeeling als zoodanig wordt behartigd, haar geheel vreemd blijven: zooals de zorg voor opvoeding en onderwijs, het orgaan en de tentoonstellingen, waarvan wel veel binnen deze gemeente werd verricht, maar dat alles onmiddellijk het hoofdbestuur aanging.

Het Bestuur bij den aanvang van het jaar samengesteld uit Mevrouw N. van Zuylen—Tromp, presidente, den Heer G. P. H. H. Gonggrijp, vice-president, Mevr. M. ten Bosch—Bosscher penningmeesteres, Mr. G. van Slooten Azn. secretaris, Mevr. M. Tersteeg—Pronk, Mevr. E. Kunst—Heynneman, Mej. E. A. Haighton en Mr. A. Slotemaker, leden, onderging in zijne samenstelling geen veranderingen.

Het ledental toonde wederom aanmerkelijken vooruitgang; van 907 aan het begin van het jaar, steeg het tot 1141, er is dus een toename van 234 leden te bespeuren. Daarbij valt in het oog te houden, dat deze toename wordt gevonden, nadat men rekening heeft gehouden met het ontslag, vertrek of overlijden van 155 leden, zoodat in het afgeloopen jaar als nieuwe leden zijn ingeschreven 389 personen. Het aantal donateurs bedraagt thans 74.

Inplaats van den Heer H. J. E. Wilten werd de Heer G. C. A. de Witt met het algemeen secretariaat belast.

Het doel der 1e commissie: „het geven van raad wat betreft hôtels, pensions, huisvesting, inrichting, onderwijs, werkkring medische hulp, inkoopen enz., op verlangen van Indische familiën, die zich hier te lande komen vestigen, werd vooral bereikt, wat betreft het helpen aan goede pensions.

Gedurende het verslagjaar werden 15 pensions, na overlegging van uitstekende certificaten in het register opgenomen, en aan vier dames, die opname in het register vroegen, medegedeeld, dat zij minstens drie goede certificaten moesten overleggen, alvorens daaraan gevolg kon worden gegeven.

Aan 55 familiën werden op aanvrage goede pensions aangewezen; aan 5 families logies zonder pension.

Ter overname door Indische families werden door belanghebbenden verscheidene inboedels aangeboden, waaronder ook met de huur van het huis.

Als te huur aan Indische families werden ons opgegeven: een gemeubileerd bovenhuis, een gemeubileerd benedenhuis, een paar ongemeubileerde en een paar gemeubileerde kamers.

In het register van medische hulp werd nog een particulier geneesheer ingeschreven.

Aan zes dames werd assistentie verleend bij het doen van inkoopen voor indische uitrusting.

Aan het verzoek der commissie om de bevinding van pensions aan haar mede te deelen, *vooral in gevallen, dat men minder tevreden was*, werd tot haar leedwezen, maar *hoogst zelden* gevolg gegeven, terwijl zij dit toch hoog noodig acht om te weten, welke pensions met grond kunnen worden aanbevolen.

De commissie bestaat thans uit: den Heer G. P. H. H. GONGGRIJP, Voorzitter, MEVR. M. TEN BOSCH — BOSSCHER, N. VAN DEN BRANDHOFF, DR. H M. HYMANS, MEVR. DE VOOGT—KNEL en MEVR. M. J. HYMANS VAN ANROOY—VOSWINKEL DORSSELEN.

Het doel der 3e commissie: „behulpzaam te zijn in het verkrijgen van werk hier te lande of elders aan oud Indiërs of hunne kinderen," werd, vooral in het laatste gedeelte van het verslagjaar meermalen bereikt, wat aangaat het bezorgen van betrekkingen; daarentegen weinig wat betreft werk verkrijgen voor hen, die op de aanbevelingslijst voorkwamen. Het adverteeren van de commissie in het orgaan had nog niet veel invloed op den gang van hare werkzaamheden; de commisie twijfelt echter niet, of dit zal gaandeweg beter worden, thans, nu door het in grooter kring verspreiden van de courant, en door het dagelijks toenemen van het aantal leden, de opgave der werkzaamheden bij oud-Indiërs bekend wordt.

Gedurende het verslagjaar werden in het register opgenomen, als zoekende naar een betrekking: 15 vrouwen en 7 mannen, terwijl op de lijst van aanbeveling nog 5 mannen werden geplaatst. Uit het register werden afgevoerd 14 vrouwen en 10 mannen als:

11, die door de tusschenkomst der commissie en aanbeveling geplaatst werden of wel eene betrekking gevonden hadden.

3 op verzoek.

4, die naar Indië vertrokken en 6, die de hulp der commissie klaarblijkelijk niet meer noodig hadden.

Op ultimo Maart 1902 komen nog in het register voor: 25 vrouwen en 8 mannen, waarvan 17 vrouwen en 7 mannen voor verschillende betrekkingen in aanmerking wenschen te komen, terwijl 8 vrouwen en 1 man voor lesgeven, naaiwerk verrichten, agentschappen enz. aanbeveling vragen.

Gedurende het verslagjaar namen als commissieleden hun ontslag de hh. Byning en Wilten en ontviel aan de commissie door overlijden wijlen Mevr. Levyssohn—Norman.

Als nieuw lid en Secretaris is behoudens goedkeuring der Alg. Verg. opgetreden de heer G. C. A. de Witt. De commissie bestaat thans uit de hh. *G. E. V. L. van Zuijlen* Voorzitter, *G. C. A. de Witt* Secretaris, *Jkvr. C. M. van Hogendorp*, de heer *M. J. Larive*, Mej. *H. M. S. Maarschalk*.

Onder de niet commissorale werkzaamheden der afdeeling, die in dit verslag niet mogen ontbreken, behoort nog te worden vermeld, de door de afd. op den compangnies-dag gehouden collecte voor de noodlijdende Javanen, waarvan de opbrengst ruim ƒ 7000 bedraagt en waarvoor nog dagelijks giften inkomen. Het welslagen van deze collecte schenkt aan het bestuur moed en vertrouwen voor het werk onder onze stadgenooten.

Rekening en Verantwoording der Penningmeesteres van de Afdeeling 's-Gravenhage, over het jaar 1901.

DEBET.	
Saldo 1900	ƒ 1373.90
Achterstallige contributies 99 en 1900	406.25
Contributies 1901	2279.45
Gerestitueerd v. d. 2de tentoonstelling	100.—
Gerestitueerd gedeeltelijk v. d. 3de tentoonstell.	200.—
Gekweekte rente	36.70
	ƒ 4396.30

CREDIT.	
Voorschotten tentoonstellingen	ƒ 597.40
Salaris Secretaris	200.—
25 proc. Penningmeester H. B.	500.—
Kleine uitgaven en porto's	273.18
Drukloon	297.80
Rekening Ivens en Co.	123.66
Advertenties Meeussen en Belinfante	75.08
Rekening Huut	16.05
Rekening Kleinmann	18.30
Rekening Vormer	15.05
Lidmaatschapkaarten	19.06
Reis Hoofdbestuur	78.05
Voorschot 2de Commissie	25.—
Aandeel telefoon Secretaris 4de Commissie	25.—
Saldo nieuwe rekening	2132.67
	ƒ 4396.30

Saldo nieuwe rekening ƒ 2132.67.

Gezien en goedgekeurd.

De Commissie van Verificatie,

H. G. TERSTEEG.
J. P. D. SOETERIK.
H. VOLTEN.

Den Haag, 24 Maart 1902.

De Penningmeesteres der Afdeeling 's-Gravenhage,
M. TEN BOSCH—BOSSCHER.

De lijst van donateurs en leden komt in een volgend nummer.

INGEZONDEN.

Over het plaatsen van Indische Kinderen in Nederland.

Op Java geboren; voor de opvoeding gezonden naar Nederland, van waar de ondergeteekende in eene lands betrekking terugkeerde; werkzaam geweest op Java, Borneo, Celebes en Sumatra's Westkust; naar Nederland terug tot herstel van gezondheid, waar hij wegens gezondheidsredenen zijn pensioen moest nemen; sedert 'n 25 tal jaren zich onledig houdende met de opvoeding van Indische kinderen (eigene, van familie, en van vrienden en bekenden) vermeent hij meê te kunnen praten over het plaatsen van Indische kinderen in Nederland tot het krijgen van eene goede opvoeding.

Woont men in de diepe Binnenlanden, waar doorgaands of in 't geheel niet, òf zeer onvoldoend onderwijs te krijgen is, dan wèl, heeft het kind eene Inlandsche moeder, zoo zende men het *uiterlijk* op zijn *zesde* jaar naar Nederland.

Om het krom Hollandsch spreken te voorkomen dat hélaas! levenslang kan bijblijven, beginne men in deze gevallen niet aan 't Hollandsch, wat niet wegneemt dat men het *denkvermogen* moet ontwikkelen in een der Indische talen een kind, dat Javaansch kan spreken is al flink onderlegd.

Al is men op eene Hoofdplaats, toch is 't niet raadzaam een kind langer in Indië te houden dan tot het *achtste* jaar, niet 't allerminst wegens de moeite die elk Indisch kind heeft om zich goed in het Hollandsch in te werken.

Het Indisch kind is *anders* dan het Hollandsche kind, daarom men doe het *bij voorkeur* in eene beschaafde familie, die in Indië gewoond heeft, die eigen kinderen heeft *opgevoed*, ja *nog* eigen kinderen *opvoedt* — mits niet meer dan een paar van 'n leeftijd, dat er geen jaloerscheid meer kan worden opgewekt bij de *eigen* kinderen.

Op de moeder van 't gezin komt hierin alles aan. Maakt *die* onderscheid tusschen *hare* kinderen en de pupillen, *dan is zy niet berekend voor hare, op zich genomen, taak.*

Dat „mits niet meer dan een paar" van zoo even, omdat bij „meer" zoo licht de pupil geexploiteerd wordt ten bate van eigen; het „toezicht op het werk" kan dan ook zeer relatiêf wezen.

Aanbevelingswaardig is 't om te beginnen met het kind te doen bij een beschaafden Hoofd-onderwijzer — aan zulk een kan gerust toevertrouwd worden het opleiden voor het examen tot toelating op een Hoogere Burgerschool of een Gymnasium — om 't daarna te brengen bij eene familie, waarvan kinderen eene dezer inrichtingen van onderwijs bezoeken. De ouders kennen dan „'t klappen van de zweep" en de kameraadjes in huis kunnen het kind in veel terecht helpen.

Hoeveel in billijkheid voor een Indisch kind gevraagd kan worden, daarover heeft Mevrouw Catenius-Van der Meyden 't al in het Koloniaal Weekblad van 13 Juni 1902. 't Is een bedrag, vrij wat minder dan zoo menig leeraar *durft* vragen en...... ook dikwijls *krijgt!*

Men attendeere in deze 'r steeds op, dat te voren uitgemaakt wordt: of het kind in de vacanties blijven mag, dan wel elders dient te worden onder dak gebracht, waar natuurlijk extra onkosten aan verbonden zijn.

Zeker, eene groote uitzondering zal 't wel wezen, zoo men 'n vreemd kind bij zich neemt alléén uit philantropie, maar tusschen dit en dat kind te beschouwen als „taillable et corvéable „à merci" ligt nog heel wat.

Menig Indisch ouder of voogd acht zich gerustgesteld, als — in den regel tegen grof geld! — het kind geplaatst is bij een leeraar. De goeden (dien er zeker ook niet in geringen getale zijn) niet te na gesproken, zoo is 't toch verkeerd zich dàn van alle contrôle ontslagen te achten. Toezicht op en „hulp bij het werk", wat wordt toegezegd, is in deze zoo aanlokkelijk. Maar, „hulp bij het werk" kan toch slechts verstrekt worden bij de vakken (zelden meer dan *twee*) die de leeraar doceert opzettelijk wordt dit woord gebezigd, daar 't op zoo menig Hoogere Burgerschool en Gymnasium reeds in de 1ste klasse gebeurt, bij kinderen van 12, 13 jaar, die nog in 't geheel niet er rijp voor zijn. De meeste leeraren moeten 'r nog wat bij verdienen door privaatlessen, zijn overkropt met werk door 't geen zij moeten nazien, dan wel neemt 't zich prepareren voor de te geven lessen hun aandacht en tijd zeer in beslag.

Gelukkig rekent „Oost en West" ook tot haar werkkring het verzamelen van adressen tot plaatsing van Indische kinderen voor hunne opvoeding in Europa. Raadplegen de belanghebbenden die van te voren, zij kunnen zich treurige teleurstellingen besparen, waarvan natuurlijk het kind het slachoffer is.

Een Kreool, *geen* gewezen Onderwijzer

Nieuw Guinea.

Geachte Redacteur!

In het Koloniaal Weekblad van 17 Juli las ik, dat het plan bestaat om de nieuwe vestiging te *Merauké* te verlaten. Zou het N. I. Gouvernement werkelijk tot die verstandige daad overgaan of zouden er eerst nog eenige honderden ongelukkig gemaakt moeten worden, voordat het zoover komt?

De eerste nederzetting, te *Sileraka*, van een posthouder met kettinggangers, plm. 10 jaar geleden, zoo bespottelijk nietig, is ook wel opgeheven. Waarom zou nu, de met zoo veel drukte geheel weder in een ander uiterste vervallen zijnde, groote vestiging te *Merauké*, ook niet opgeheven kunnen worden? Voor het beletten van de strooptochten op Engelsch grondgebied kan men even goed (of even slecht) volstaan, met dat gebied door een schip te laten bekruisen in den daartoe geschikten tijd van het jaar. Wanneer men dan daarvoor neemt b. v. twee schepen der Gouvernements-Marine met beproefde beri-beri-vrije Moluksche bemanning en die schepen lossen elkaar b. v. om de veertien dagen af, dan is er zelfs nog gelegenheid om met een militair detachement af en toe eenige tochten landwaarts in te maken, zonder dat men veel kans heeft op zóó veel en zóó vergevorderde beri-beri als er nu bij de vestiging te Merauké voorkomt.

De grootste inlandsche vijand is, bijna overal in Indië, maar vooral in Nieuw Guinea: de ziekte, en om diè te bestrijden moet men heel omzichtig te werk gaan. Zoo'n groote vestiging met veel militairen en koelies, versch van Java, zonder noemenswaardig voorbereidend onderzoek omtrent den gezondheidstoestand van dat land, is zeker niet verstandig. Het N.-I. Gouvernement betaalde al sedert ruim een tiental jaren voor het bevaren van *alleen* het zuidelijk gedeelte van Nieuw Guinea voor een stoomvaartlijn, *eens* in de driemaanden, de vrij hooge subsidie van ± f 60.000 's jaars. Eenige jaren geleden is die subsidie tot ongeveer op de helft verminderd. Voor het bevaren van de Noordkust van Nieuw Guinea was de subsidie ongeveer even groot, maar daar heeft dat ten minste goede resultaten gehad en zijn handel en vertier er zeer toegenomen, terwijl de politieke toestand er ook veel beter is. Ongelukkig kan dat van de Zuidkust niet gezegd worden; tenminste niet van het gedeelte beoosten de Tritonbaai, terwijl voor het bevaren van het Zuidwestelijk gedeelte al lang van te voren een gesubsidieerde stoomvaartlijn aanwezig was. Het Gouvernement van Australië geeft voor Engelsch-Nieuw-Guinea jaarlijks f 180 000 uit. Wel is waar beteekent die vestiging ook niet veel, maar men heeft er toch een redelijk goed bestuur en eenige zendelingen. Deze worden ook wel af en toe vermoord, maar dat is de zure appel, dien men door moet bijten en de ondervinding leert, dat zendelingen toch altijd goede voorbereiders zijn bij zulke gelegenheid. Dat de toestand op de Noordkust zoo veel beter is, is zeker wel voor een groot gedeelte te danken aan het met zooveel zelfopofferende toewijding daar werkzaam blijven van de zendelingen. Want ook dààr is het erg ongezond.

Wanneer nu, in plaats van die subsidie aan een stoomvaartlijn, eens wat subsidie aan de zending was gegeven, dan zou dat zeker in zoo verre het resultaat hebben gehad, dat wij veel beter van taal en zeden enz. van die bevolking op de hoogte zouden zijn; iets waar wij tot nu toe zoo goed als niets van weten en wat toch wel mag voorafgaan aan het stichten van zoo'n groote vestiging, als nu te Merauké.

Het zou nú voor de zending veel moeielijker zijn, omdat door het vijandelijk optreden en misschien door schending van *adat* veel bedorven is, zoodat vriendschappelijke aanraking van heel uit de verte zal moeten beproefd worden: hetgeen misschien het best van uit het gebied van Engelsch-Nieuw-Guinea, door tusschenkomst van de zendelingen aldaar te doen zou zijn. Moet er toch een bezetting op Zuid-Nieuw-Guinea blijven, dan kan misschien volstaan worden met een kleine bezetting van beproefde beri-beri-vrije militairen of gewapende politie dienaren op het zoogenaamde *Vleermuis-eiland*. Met voldoende aflossing, kan daar dan aan toegevoegd worden een Gouvernements stoomschip, ook met eveneens zoo veel mogelijk beproefde bemanning, die in de Molukken goed tehuis zijn en bewijzen hebben gegeven van nagenoeg vrij van beri-beri te zijn. Bij goede behandeling en redelijke betaling is daar wel personeel voor te krijgen; vooral wanneer met niet te veel overhaasting wordt te werk gegaan. Met zulke toestanden als nu te *Merauké* komt er de schrik in en zijn er niet gemakkelijk lui te vinden voor het verblijf in zoo'n ongezond land. Ik heb zelf een paar dozijn jaren in Indië en daarvan meer dan zes jaren in de Molukken rond gevaren en weet ook heel goed, wat de zoo zeer gevreesde beri-beri is. Toch durf ik gerust zeggen, dat er bij degelijke behandeling en gelegenheid tot uitzoeken van goed personeel, met behulp van doelmatige voeding, veel tegen die ziekte kan gedaan worden. Het beste bewijs daarvoor is het sterk afnemen der beri-beri te Atjeh onder het bestuur van den generaal VAN HEUTZ.

Hopende, dat meer-deskundigen het den moeite waard zullen achten het vorenstaande te lezen en dankende voor de verleende plaatsruimte blijf ik gaarne met de meeste hoogachting,

Uw dienaar

's-Gravenhage 18 Juli 1902. N.

Inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschrift van het Bat. Genootschap, Dl. XLV (1902), afl. 3.

H. D. H. Bosboom: Nog eens de teekeningen van het Oude Batavia en andere vestigingen der O.-I. Compagnie. — Kaart van Oud-Banten (Bantam), in gereedheid gebracht door wijlen Mr. L. Serrurier (Met een inleiding van Dr. J. Brandes. — Dr. J. Brandes: Lo Tong, een Javaansche reflex van een chineeschen ridderroman. — Dez.: Nog eenige Javaansche piagëms uit het Mohamm. tijdvak, afkomstig van Mataram, Banten en Palembang (vervolg). — Th. J. F. van Hasselt: Gebruik van vermomde taal door de Nuforen. — C. Lekkerkerker: Enkele opmerkingen over sporen van Shamanisme bij Madoereezen en Javanen. — Een maleische brief van 1608, uit Siam gezonden aan den hollandschen kapitein te Patani. Mededeeling van Dr. Ph. S. van Ronkel.

Indisch Militair Tijdschr. 33e jaarg, (1902), afl. 6.

W. B. Ort: De vermeestering van Koeta Blang Djeurat (met plaat). — D. E. Keus: Het practisch gebruik en het nut van het geschut der Kon. Ned. Marine. Slot (met plaat). — B: De infanterie patrouille. — C: Een en ander over de Australische strijdkrachten. — J. G. Boon: „Cavalerie tegen den inlandschen vijand." Een antwoord. — H. C. de Waal: Een vergelijkende reglementenstudie, getoetst aan de practijk. — Enz.

De Rijnsche Zending, 33e jaarg, (1902), No. 2.

Het nieuwe Seminari voor onderwijzers en leeraars te Sipoholon op Sumatra. — (J. H. Meerwaldt): Door kwaad gerucht en goed gerucht. — Sumatra. Bericht van Zend. A. Link. — Borneo. Een en ander uit den Zendingsarbeid van Zuster Hendrich.

De Indische Mercuur, 25e jaarg. (1902), No. 29.

Beknopt overzicht der rietcultuur op de onderneming Tjomal. — Rusland tegenover de Suikerconventie. — Over de productiekosten der Javasuiker uit den oogst 1900. — Tabaks- en Suikerbelasting in Duitschland. — De conversie der Fransche 3½ % rente. — Het drogen van planten in natuurlijke kleuren. — Suikerverkoopen oogst 1902. — Zucker-Industrie-Kalender door Dr. W. Kruger. — Verslagen. Ned.-Indische Gas-Maatschappij. — Mijnb. mpij Totok. Enz.

ADVERTENTIËN.

Haagsche Assurantie-Compagnie
voor Brand enz. van 1805
te 's Gravenhage.
Kantoor Z. O. Buitensingel 245 b/h. Bezuidenh.
Directeuren:
C. W. VERSTEGE en Mr. W. F. G. MASTENBROEK.
Commissarissen:
Mr. W. K. F. P. Graaf van BYLANDT
Mr. J. G. GLEICHMAN.
A. J. H. VAN KAPPEN.

Allan & Co.
Koninklijke Nederlandsche
Stoom-Meubelfabriek
Magazijnen ter Meubileering.
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
Rotterdam. **Utrecht.**

Speciaal ingericht voor
HEERENKLEEDING
naar Maat.
J. V. v. d. AREND,
MARCHAND-TAILLEUR.
Van Kinsbergenstraat 100,
's-Gravenhage.
STEEDS VOORHANDEN:
Fransche en Engelsche Stoffen.

JAC. MOULIJN,
Opticien, Instrumentmaker,
2e Wagenstraat 95, Den Haag,
TELEFOON 704.
BRILLEN en PINCE-NEZ.
Voorschrift van Heeren Doctoren.
Artikelen voor Ziekenverpleging, Verbandstoffen,
Breukbanden, Suspensoirs enz.
Aanleg en onderhoud van
TELEFOON en ELECTRISCHE SCHELLEN.

Likdoorns en Eeltknobbels
kunnen **alleen** verwijderd worden
door den
Likdoornpleister
van Mej. E. DE LEEUW,
Prinsestraat 42, Den Haag.
Prijs 50 ct. fr. p. post 60 ct.

HAAGSCHE MUZIEK-HANDEL HOFSPUI N°97. — ENDERLÉ en OOSTERVEEN HOFSPUI N°97.

Haagsch
Publiciteits Bureau
Gebouw Mercurius
NOORDEINDE 33.
Plaatsing van annonces in
alle bladen der wereld.
Voor de **INDISCHE BLADEN**
vrage men de
bizondere voordeelige voorwaarden

Gasornamenten
Nieuwe Armen van af **f 0.60.**
Nieuwe Schuiflampen met
Gloeilicht van af **f 5.50.**
Nieuwe 3-lichts Kronen met Gloeilicht
van af **f 17.**
Surpriselamp
met zijden Kap en Gloeilicht f 13.50.
NIEUWE
Geijser-Badkachel,

Nieuwste systeem,
met groot nieuw BAD, met 3 jaar garantie
en kostelooze plaatsing, **f 60.**
20a, Korte Houtstraat, Den Haag.
Telefoon 1207.

IN ROBES
Fransche Coupe — *Maison L. Carrière* — „Gratio".
SPECIALITEITE IN INDISCHE KLEEDINGEN. **Reform kleeding** naar keuze.
Attesten ter inzage. ***120, Van Swietenstraat 120. Den Haag.***

Export. **Engros.** **Detail.**
K. NIEUKERKE
Noordeinde 12. -- Den Haag.

De Firma belast zich met iedere opdracht tot levering van goederen naar OOST of WEST, en garandeert goede, ongeschonden aankomst.

Bij eventueele bestelling wordt dringend verzocht mede te deelen of men handelaar of particulier is.

Handelaren geven tevens referentiën op.
K. NIEUKERKE, Den Haag.
Telefoon No. 637.

B. DERKSEN,
Brood- en Beschuitfabriek
„De Oude Vette Hen",
OPGERICHT 1680.
8, OUDE MOLSTRAAT—DRIEHOEKJES 8,
's-Gravenhage.
Hofleverancier.
Gewoon- en Luxe Brood, Beschuit, Krentenbrood, enz.
Geregelde bezorging door alle wijken der Stad en Scheveningen.

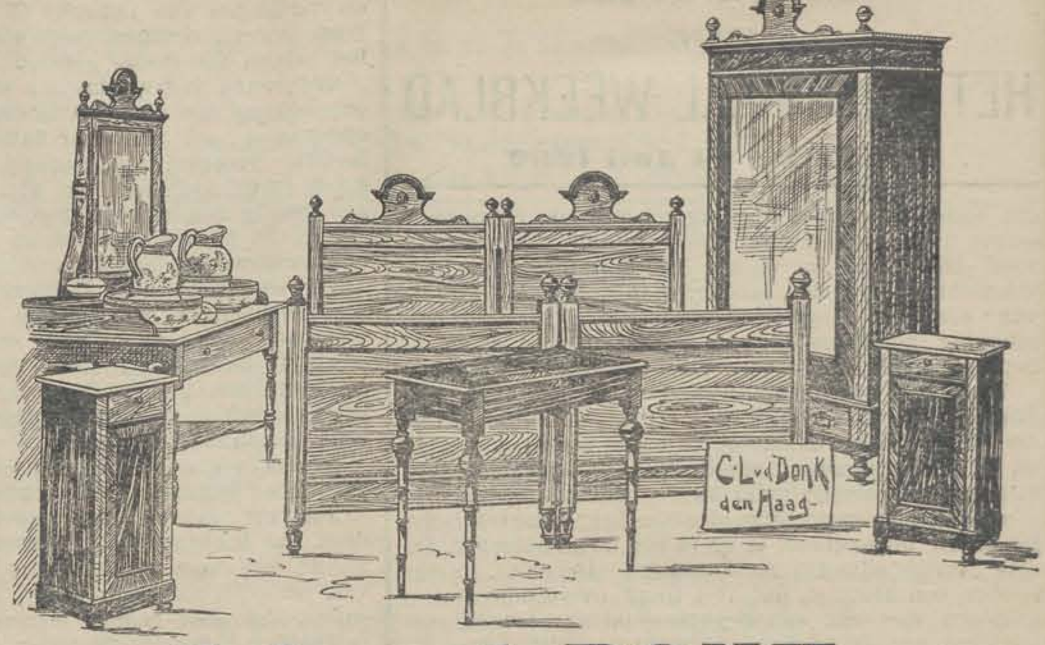
COSTUMES NAAR MAAT,
Gegarandeerde Coupe.
Specialiteit in:
Gekleede Costumes,
Mantelcostumes,
Mantels,
F. W. von Gemmingen,
13 Anna Paulownaplein — Den Haag.
BLOUSES,
PEIGNOIRS,
Costuumrokken.
GROOTE KEUZE in
Zwarte en Gekleurde JAPONSTOFFEN.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 317.
SAMBALLANS (origineele verpakking) 20 diverse soorten
per busje à 35 en 55 cts.
KLAPPERS (versch geraspt) verkrijgbaar per ons.
Indische Siropen. - Versche Kruiden. - Manissans.

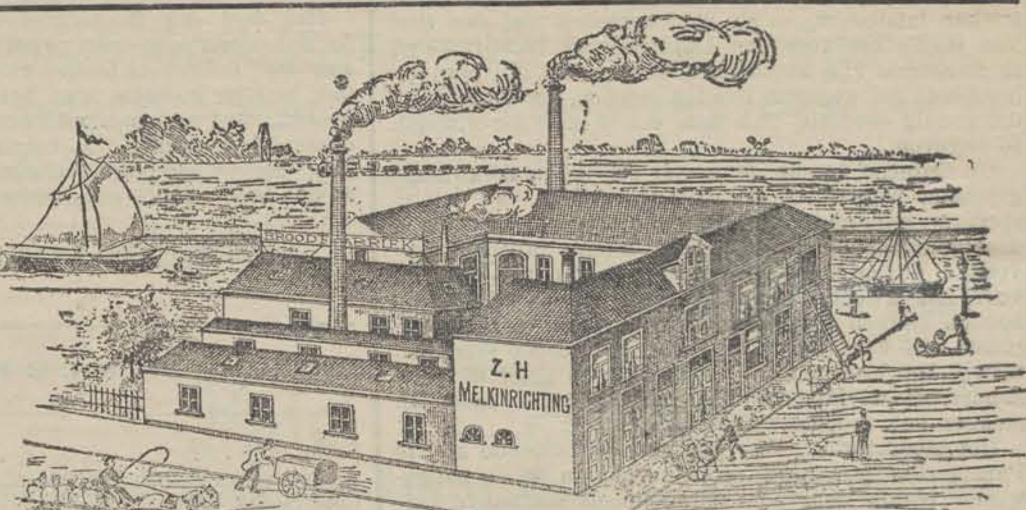
Abonneert U op de
Bintang Hindia.
Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.
Iedere abonné ontvangt tot **1 Januari 1903** de nummers **gratis.**
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",
HAAGPOORT 4.

A. J. MESKER,
MEUBELFABRIKANT.
Hofspui 81, Telephoon No. 240, 's-Hage.
Inrichting voor complete meubileeringen, zoowel in koop, als in huur.
Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.
PRIJZEN STERK CONCURREEREND.
Verhuurt mede Gemeubelde boven- en benedenhuizen.
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

Koninkl. Nederl. Mandenfabriek en Magazijnen
Firma W. F. VAN VLIET.
Serre-Meubelen en Decoratie.
NOORDEINDE 158.
Volières, Vogelkooien.
Lange Beestenmarkt 4-6, Den Haag.

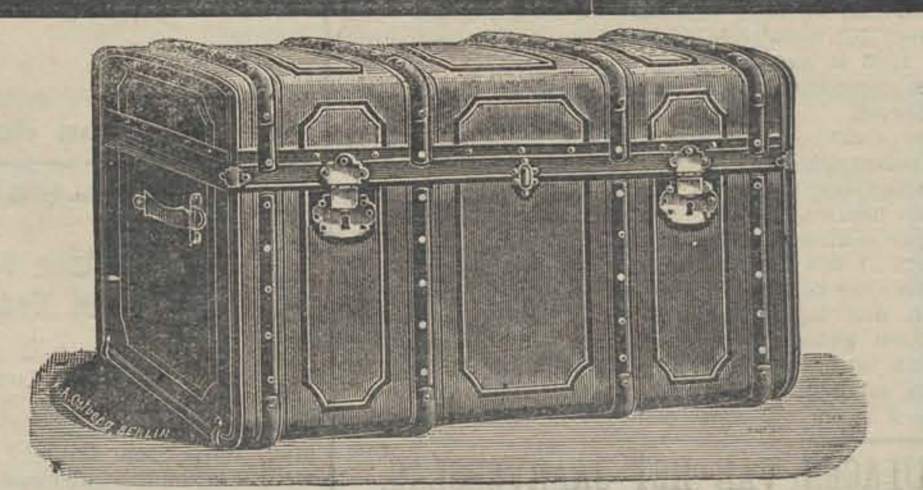

C. L. v. d. DONK,
Complete Meubileeringen
Wagenstraat 41—43. **Telephoon 959.**
BEHANGERIJ. STOFFEERDERIJ.
VRAAGT ONZE PRIJZEN.

De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,
Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,
heeft haren **snellen bloei** te danken aan het leveren van heerlijk brood uit de ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.
Bijzondere aanbeveling verdient ons allerwege beroemd
ZOET ROGGEBROOD.

In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

HAAGSCHE KOFFERFABRIEK,
Passage 53-55-57, Den Haag.
— INTERCOMM. TELEPHOON 589. —
Noordblaak 93, Rotterdam.
GROOTSTE SORTEERING, SOLIEDST en GOEDKOOPST adres voor
ECHTE RIETEN KOFFERS
met 5 jaar garantie. — 70 pCt. vrachtbesparing. — Eigen fabrikaat. Deze Koffers zijn de lichtste. Onze wereldberoemde ECHTE RIETEN KOFFERS zijn sinds jaren aan het **Hof in Nederland** en bij duizenden families met tevredenheid in gebruik.

Verhuizingen door geheel Europa (onder garantie).
Attesten ter inzage van af 1888.

Manden en Kisten gratis in bruikleen.
BERGPLAATS voor INBOEDELS.

F. H. BOTHE,
21, VEENESTRAAT - DEN HAAG.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
Nouveauté's voor elk seizoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

's-Grav. Denhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.